

TARTU RIIKLIK ÜLIKOO

ÜLDISE AJALOO KATEEDER

SISSEJUHATUS

JAKOBIINID DIKTATUURI RAJAMISEL
JA KINDLUSTAMISEL
JA

ROBESPIERRE' I OSA SELLES
(1793 . A. MAI -AUGUST)

DIPLOMITÖÖ

ELISABET PÄRNIK

JUHENDAJA : DOTS. MADISSON

TARTU 1961

SISSEJUHATUS

XVIII sajandi lõpul toimunud Prantsuse revolutsioon oli suure tähtsusega ajalooline sündmus. Oma objektiivsete ülesannete, sise- ja tagajärgede poolest oli see kodanlik revolutsioon. Revolutsioon andis lõpliku hoobi feodalismile ja avas tee uuele, kõrgemale ühiskondlikule formsioonile. Prantsuse kodanlik revolutsioon oli "... esimene ülestõus, kus võitlus midagi lõpetas, ühe võitleva poole, nimelt aristokraatia, täieliku hävitamiseni ja teise, nimelt kodanluse, täieliku võiduni." ¹

XVIII sajandi Prantsuse revolutsioon täitis tunale asetatud ülesanded selle tõttu, et revolutsioonilist kodanlust ja revolutsiooni ennast teatasid laiad rahvahulgad.

Lenin, hinnates kõrgelt Prantsuse kodanlikku revolutsiooni, nimetab seda suureks revolutsiooniks. "Võtke suure Prantsuse

¹ Fr. Engels. Sotsialismi arenemine utopiast teaduseks, K. Marx ja Fr. Engels, Valitud tead rahus koitis, Tallinn, 1960, lk. 86-87.

revolutsioon. Teda ei nimetata asjata suurus. Oma klassi heaks, kelle jaoks ta töötas, kodanluse heaks, saatis ta korda nii palju, et kogu XIX sajand, see sajand, mis andis tsivilisatsiooni ja kultuuri kogu inimkonnale, möödus Prantsuse revolutsiooni tähe all. See sajand tegigi kõigis maailma riikides seda, mille sajand suured prantsuse revolutsionaärid kodanluse jaoks..."¹

Suur Prantsuse kodanlik revolutsioon tõstis esile terve rea silmapaistvaid revolutsionaäre, kes kogu oma energia, teadmised ja oskused andsid revolutsiooni jaoks ja kelle ennastsalgav võitlus vana, pehkinud ühiskondlike korra vastu on olnud sütitavaks uskijute paljudele prantsuse patriootidele. Üheks selliseks revolutsionaäriks oli Maximilien Robespierre. Ei saa rääkida Prantsuse kodanlikest revolutsioonist, minnes mööda Robespierre'i isikist. Robespierre oli selle ajaloos suuremõõtmuse, jakobiinide diktatuur ja jakobiinluse teoreetik ja ideoloogiline juht.

Jakobiinid, sealhulgas ka Robespierre, on olnud pidevalt ajaloolaste tähelepanu

---

¹ V. I. Lenin. Koolivälise haridustöö I ülevaadealine kongress, Teosed, 29. k., Tallinn, 1954, lk. 342.

Sõlmpunktis. Põhutades Robespierre'i suurt
osa Prantsuse kodanlikus revolutsioonis,
põhi prantsuse ajaloolane Mathiez a. 1908
alusel teaduslikule ühingu - Société
des études robespierristes. Robespierre'i
200. sünniaastapäeva tähistamiseks orga-
niseeris nimetatud ühingu 1958. a. suvel
Berliinis rahvusvahelise teadusliku kon-
verentsi, mis andis Prantsuse kodanlikus
revolutsiooni ja Robespierre'i osa kohta sel-
les kõige uuemad seisukohad. Konve-
rentsiga seoses publitseeriti ka uusi allik-
materjale.

Konverentsist võtsid osa tudlased -
prantsuse ajaloo uurijad 9 maalt. Konve-
rentsi materjalid on kättesaadavad lais-
male lugejaskonnale Leipzigi Karl Marxi
nim. ülikooli prof. W. Markovi toimetusel
ilmunud kogutose "Maximilien Robespierre
1758 - 1794. Beiträge zu seinem 200. Geburts-
tag" näol.¹

Siinates kõrgelt Prantsuse revolüt-
siooni rahvusvahelist tähtsust, pühenda-
sid ka Nõukogude Liidu ajaloolased 1958. a.
sügisel oma teadusliku konverentsi Elenas

---

¹ Maximilien Robespierre 1758 - 1794. Beiträge zu seinem
200. Geburtstag, Berlin, 1958.

Prantsuse kodanlike revolutsioonile ja Robespierre'ile.

Siis Robespierre'i 200. juubeliga on Prantsuse kodanlike revolutsiooni süsimured kerkinud uuesti ajaloolaste huvi keskpunktis. Juubeli puhul anti nii nõukoode kui ka välismaa autorite poolt välja hulgaliselt teoseid ja kirjutisi, mis on pühendatud Robespierre'i mälestusele.

Õelpool nimetatud ajaloolaste teaduslikud konverentsid elustasid teadlaste huvi Prantsuse kodanlike revolutsiooni, jakobiinide ja Robespierre'i vastu. Arvestades selle probleemi aktuaalsust, valiti see ka käesoleva diplomitöö temaks. Antud diplomitöö ülesandeks ongi vaadelda prantsuse ajaloo kõige silmapaistvamad sündmused — 1789-1794. a. revolutsiooni selle kulminatsioonid — jakobiinide diktatuuri kujunemist ja kindlustumist ning Maximilien Robespierre'i osa selles. See on väike katsed käsitleda antud süsimust ajaloolaste uusimate, marxistlike seisukohtade valguses.

Jakobiinide diktatuur oli suure Prantsuse kodanlike revolutsiooni kõige silma-

paistram aste. Selle saavutamise oli võimoliku ainult väikerodanluse ja rehviste liidu tõttu. Sellepärast ei tohi mööda minna laiaade rahvahulkaade võitlusest oma majandusliku olukorra parandamise eest, aristokraatide, spekulantide ja suurkodanluse vastu. Just linna ja maa rehvikud olid selleks jõuks, kellest sõltus jakobiinide võimuletulek ja jakobiinide tegevuse edu või ebaõnn.

Töö ei saa ülesandeks valgustada võrdse põhjalikkusega kõiki jakobiinide diktatuuri puutuvaid küsimusi. Selleks oleksid antud töö raamid liiga kitsad, jakobiinide tegevus aga liiga lai. Olen püüdnud töös näidata vaid kõige põhilisemaid, arengukäiku määramataid sündmusi, millest kasvas välja jakobiinide võimuletulek ja diktatuuri paratamatus.

Diplomitöö kirjutamisel kasutasin kättesaadavaid algmaterjale publikatsioonide kaudu. Tähtsam nendest on Lukini toimetatud „Революционное правительство во Франции в эпоху Конвента.“¹

¹ Революционное правительство во Франции в эпоху Конвента (1792-1794). Сборник документов и материалов, Москва, 1927.

Konverdi protokollid annavad veadu
pildi jakobiinide võitlusest oma dikta-
tuuri kättevõtmisel ja kaitsmisel.

Robespierre'i võitlusest ja seisukohta-
dest annavad olulise ülevaate tema kõned
jakobiinide klubis ja konverdis.¹

Rajaliku materjale jakobiinide radus-
andliku tegevuse kohta saan radudest
ja dokumentide kogumikust „Конституция
и законодательные акты буржуазных
революций XVIII - XIX вв.“²

Kuigi pakub ka Landaueri koostatud
„Гильеи и Французский революция“ I, II.³

Prantsuse kodanlike revolutsiooni ül-
dise käsitlese alal paistavad silma
nõukogude ajaloolased akadeemikud
Tarle ja Volgin. Anad. Tarle on tuntud
oma põhjalikkusega materjalide kogumisel
ja läbitöötamisel. Ta on materjale kogunud
ni Pariisi kui ka Prantsuse departeman-
gude arhiividest. Tarle uurimistöös Prant-
suse revolutsiooni kohta jääb oluliseks väär-
tuseks ajaloo varasalve.

---

1 Maximilien Robespierre. Hat ihr eine Revolution ohne
Revolution gewollt? Riden, Reclam.

2 Конституция и законодательные акты буржуазных
революций XVIII - XIX вв., Москва, 1957.

3 Ландauer Г. Гильеи и Французский революция, т. I, II,
Москва, 1925.

Antud teema juures kasutamin Hol-
gin - Tarle ühistööna loodud "Prantsuse
kodanlik revolutsioon 1789-1794. o." ¹, mis
oma kapitaalismi ja riigikese poolest on
jäänud nõukogude autorite töödelt Prant-
suse revolutsiooni kohta ainulaadseks.

Prantsuse ajalugu käsitlevatest nõu-
kogude ajaloolastest tuleb esile tõsta A. Manfr-
di ². Manfred tunneb põhjalikult Prant-
suse revolutsiooni kohta kõivad kirjandust
ja allikmaterjale ning kasutab neid suure
oskusega. Tema seisukohtad Prantsuse
kodanliku revolutsiooni ja Robespierre'i
kohta on leidnud tunnustust ka rah-
vusvahelises ulatuses.

Kodanlikest autoritest vääril lu-
gupidamist prantsuse ajaloo suu ajatend-
ja A. Mathiez. ³ Tema seisukohtad on
väga lähedased ajaloolise materialismi sei-
suhohtadele.

1 Воллин В. П. и Тарле С. Французская буржуазная революция 1789-1794, Москва-Ленинград, 1941.

2 Манфред А. З. Великая французская буржуазная революция XVIII века, Москва, 1956.
Манфред А. З. Великая французская буржуазная революция 1789-1794 гг., Великая история, т. VI, Москва, 1959.

3 Матюз А. Французская революция, т. I, Москва-Ленинград, 1925.
Матюз А. Французская революция, т. II, Москва-Ленинград, 1929.
Матюз А. Французская революция, т. III, Шерфор, Москва, 1930.

Mathiez pööras juatähelpanu jakobiinide diktatuuri perioodile. Ta oli suure Robespierre'i austaja, pidades Robespierre'i ühiskonna- ja poliitikalagelase uskujaks. Siit kargas välja nii Robespierre'i kui ka jakobiinide idealiseerimine. Mathiez on valmis võrdustama jakobiinlust sotsialismiga. Sellele äärmuslik hinnang tõendab seda, et Mathiez ei mõista täielikult jakobiinide klannolemust. Jakobiinid olid väikekodanlik parti. Robespierre kui selle parti esindaja oli järjekindlalt väikekodanlik demokraat, kes sotsialismist seisis veel väga kaugel.

Puudesteli vaatamata on Mathiezi tööd faktilise materjali osas asendamatuks allikaks.

Prantsuse kodanliku revolutsiooni üksikute probleemide kohta kirjutatud tööd on kasutanud Monossovi „Очерки по истории Якобинского клуба“¹, Mathiezi tööd elukalliduse kohta² ja teisi.

1. Моносов С. Очерки по истории Якобинского клуба, Москва, 1925.

2. Маттез А. Борьба с дореволуционной и социальное движение в эпоху террора, Москва-Ленинград, 1928.

Prantsuse kaasajaltest ajaloo-
lastest tuleb esile tõsta Soboul'i¹, kelle
kirjutised ^{annavad} nähtuslikku materjali ja uusi
sisukohti Prantsuse kodanliku revolutsiooni
kohta.

Käsitletak materjal on töös paigu-
tatud järgmiselt: esimene, rikkalikult
materjal näitab Prantsuse kodanliku revo-
lutsiooni pehmemise tingimusi ja põhjusi
ning annab ülevaate revolutsiooni teki-
nd arengust. Teine materjal käsitleb
jakobiinide võimudest, nende sa-
hehvõrda plebeiliste hulkadega, dikta-
toori selitustamist ja kindlustamist.
Kolmandas materjalis on puütud näida-
ta Robespierre'i osa jakobiinide diktatu-
ris. Kuigi Robespierre ei olnud ainuke
revolutsiooni juhtiv tegelane, tegi ta
süllaltki palju jakobiinide võimude tugev-
damisel.

---

1 Соболев А. Из истории Великой буржуазной
революции 1789-1794 годов и революции
1848 года во Франции, Москва, 1960.

1. PEATÜKK

PRANTSUSE REVOLUTSIOONI ARENG KUNI JAKOBIINIDE DIKTATUURINI

XVIII sajand tõi Prantsusmaale vastu-
dude ülevõtmise uute kodanlike tootlike jõu-
dude ja vanade, igaveneud fodaalsete toot-
missuhete vahel. Kapitalistliku tootmis-
viisi võidulepääsemist takistas fodaal-ab-
solutistlik kord. Seda võis hävitada ainult
revolutsioon. Revolutsioonist oli eluliselt huvita-
tud 99% Prantsusmaa elanikkonnast, kes mo-
destarid nn. kolmanda seisuse.¹

Fodaalse Prantsusmaa elanikkond
jaotati ametlikult kolme seisuse: vaimulikud,
aadlikud ja kolmas seisus. Kõik seisused pi-
did suurel määral teenima kuningat kui väljas-
pool seisusi eksisteerivat suvereeni. "Vaimu-
lukkond teenib kuningat palvete, aadel-
-möögaga, kolmas seisus oma varandusega."²

¹ Maffrey, lk. 20.

² samas, lk. 17.

Kolmas rühm peitis endas erinevaid klasse ja grappe, kes vastavalt oma vaadetele ja sotsiaalsele seisundile kannatasid erinevalt fodaal-absolutistliku korra rõhumise all. Siia kuulusid nii kodanlus, linna- ja taluühikud kui ka taluühikud.

XVIII sajandi 2. poole oli prantsuse kodanlus muutunud majanduslikult kõige tugevamaks klassiks. Ta oli rikkam ja hõlmatum kui privilegitud seisund. Ta järele poliitilise võimu järele. Kodanlus tahtis luua niisugust ühiskondlikku korda, mis kaitseks elu kõige tema huvi. Antud ajaloolistes tingimustes oli selline taotlus kahtlemata progressiivne.

Kolmandane rühm kuulus ka elanikkonda kõige väiksema kihti: töölisid, köntölisid. Neil puudus vaarandus, mille abiga teha end võrdväärseks teiste kihtidega.

XVIII sajandi oli proletariaadi kui klassi formeerumise algatajaks. Töölisid ei kujutanud endast veel ei klassi, nad ei mõistnud eksistada oma klassi huvi. Engels nimetab selle aja töölisi selproletariaadiks. Töölisid ei olnud veel võimelised isesisstaks klassivõitluseks.

Kuigi se vaeseim kiht sammus fodaal-
se absolutistlike korra vastu võideldes eri-
riidades, sammus ta siiski kodanluse kann-
nul, kodanluse poolt juhitud. Nõu ko-
danlus oskas kasutada plebeiliste hulka-
de rahuldematust valitseva korra vastu
ja muuta marxilikumini oma löögivusi-
kaks.

XVIII sajandi 2. poolel tekkisid fo-
daalühiskonna vastuleid niivõrd, et sellest
kantas välja revolutsiooniline situatsioon.
Revolutsioonilise situatsiooni küpsenisel eten-
das suurt osa kodanlike ideoloogia areng.

XVIII sajandi 2. poolel oli prantsuse traditsioonlik
mõte maailmas erikohal. Just kolmas
sajand oli selleks ajaks andnud nea hiilgo-
raid teadlasi, filosoofe, publitsiste, kirja-
nikke, kes teostasid pöördle kodanluse
maailmavaates ja rikastasid inimkonda
uute ideedega, mis tõustasid sügavalt
foderalismi ideoloogiat. Uue autoriteedile,
mis rajanus ilmutustele ja traditsioonidele,
sadaid XVIII sajandi filosoofid vastu mõis-
tuse autoriteedi. Oma panuse revolutsioo-
ni ettevalmistamiseks andsid valgustus-
filosoofid Voltaire, Montesquieu, Rousseau,

filosoofid - materialistid - entsüklopedistid
Diderot, Helvetius, Holbaeh jt. Nii ühiskond-
liku korra majandusteoretikutest tuleb enile
tõsta füsiokraate, kes arendid energiliselt võit-
luste merkantilismi vastu. Füsiokraadid
on prantsuse kodanliku majandusteaduse
rajajad. Füsiokraatide kodanlike pa-
riisi Quenay, kes pidas vaarmandit in-
imese tähtsamaks loomulikeks õiguseks.
Riigivõimu ülesandeks on kaitsta seda
omandit. Füsiokraatide silmapaistvam eni-
daja Turgot võitles keskaegse reglementeeri-
mise vastu, kaubanduse ja tööstustegevuse
vabaduse eest.

Tundunud selles, et mõistus peab
võidule ja hävitab keskaegsed jõud, es-
aga seisab kaunis tulevik, usk inimese loo-
vaim jõududesse - need on prantsuse es-
kindlike ühiskondlike mõtte silmapaist-
vad jõoned XVIII sajandil.

Sega andis XVIII sajand hulgaliselt
uusi ideid, mis dendardid suurt osa Prant-
suse kodanlike revolutsiooni ettevalmista-
misel.

XVIII sajandil oli Prantsusmaa jõhiviselt

agrarimaad. Selle kõrval, hoolimata valit-
 sava poliitilise korra, fedaalsete arutuste, tra-
 ditsioonide ja korralduste süsteemi pidevda-
 vast mõjust, oli prantsuse kaubandus ja
 tööstus jõudnud maailmas teisele kohale
 Inglismaa järel.

1787.a. puhkes aga Prantsusmaal kau-
 banduslik - tööstuslik kriis. 1786.a. kirju-
 tati alla Prantsuse - Inglise uudekaubale-
 pingule. Sellega alandati tolle ja arati inglise
 kaupadele Prantsusmaal loi turg. See põh-
 justas aga prantsuse oma tööstustoodangu
 vähenemist. 1787.-1788.a. kriis haaras tra-
 valt tekstiilitööstust, eriti puuvillase ja villase
 riide tootmist. Kriis tõi kaasa massilise
 tööpuuduse. Kinnised tehased töötud
 naised ja lapsed nälgisid. Tööstuskriis levis
 Ülem- ja Alam - Normandias, Picardie's,
 Île-de-France'is, Champagne's, Orléans'is,
 Sedanis, Dauphine'is, Lyonis, Tours'is, Car-
 cassonne'is jm. Carcassonne'is kannatas
 kriisi all 30 000 töötut, Lyonis 25 000. Tei-
 sed piirkonnad suurendasid töötute ar-
 med samuti tuhandete võrra.¹

agrarikriisi valmistasid ette
 selkõige fedaalshuhtid külas. Tähtsat era

---

¹ Bonnet u. Tapin , lk. 36 .

riini puhkemisel etendasaga 1788. a. viljajätkaldus. Kui tööstusriisi iseloomustanud toormaterjalide kõrgemad hinnad võrreldes valmistoodanguga, siis agrariisiga näisid kaasas rekordset kõrgeid viljahinnad. Terved liid tüljad, mis oli kallis ja seda ei jätkunud piisavalt.¹ Vaadeldes viljahindade liikevust mitme aasta vältel Prantsusmaal tevikuna p vi piirkondades, on selkarr ilonne.

Aastad	Prantsusmaa	Amiens	öhrass
1785	23.15 lire'i	18.60 lire'i	20.55 lire'i
1786	22.06 "	16.60 "	17.10 "
1787	22.10 "	17.35 "	20.40 "
1788	25.11 "	21.00 "	25.45 "
1789	34.12 "	33.75 "	31.70 "

2

Tabelist nähtub, et viljahindade oluline tõus sai alguse suure ikalduse aastast - 1788. Hindade kõrgtase saavutati 1789. a. Võrreldes 1788. aastaga on viljahinnad Prantsusmaal tevikuna tõusnud ligi 25%. Amiens'is on aastate jooksul pidevalt olnud madalamad viljahinnad. Seda

¹ Mamez I, lk. 50.

² Bonnet u. Tappe, lk. 37.

järsem on tõus 1789. aastaks, kus hinnad
elamise aastaga võrreldes kannavad ligi 40%
võrra. Mõnevõrra väiksemad hinnade tõu-
su näeme Elsamis (22%).

Kõrged viljahinnad lasusid kõnaga koo-
mana just töötavale, oma palgast elatava-
te inimeste õlgadel. Siit saab ka mõisteta-
raks, miks rahvas 1789. a. ei suuda enam
väljakannatamatut olukorda taluda ja
püüab leida lahendust revolutsioonilisel teel.

1788. a. sügisel keelas Necker viljaeksporti,
soovitades vilja isegi juurde osta. Alles 1789.
a. aprillis dsustas prantsuse valitsus võtta
arvele viljatagavarad ja vajaduse korral
aruda vilja rekviireerimisele. Selleni viis
Prantsusmaal suur töedainete puudus
ja suukalliduse silmnähtav tõus.

Põhivastuoluna säilis XVIII saj. 2. poolil
talupagade ja fodaalide vaheline vastuko-
le. Talupagadel easus kohutavalt suur maksu-
koorem. Sellest sai riik oma peamise sise-
tulenu. Primitiivne fodaalne taluma-
jandus ei suutnud katta riigi kulusid,
hooldada sellest, et valitsus pidevalt see-
rendas suurt maksude sisenõudmist.

XVIII saj. 80-nd. aastatel rapustas Prant-

surmaad ulatuslik narmalikeumine. Feodo-
lism - see on vaenlane! ¹ See juhtimõte ihen-
das talupoja koos linnakelhistega võitlemise
järisajusliku korda vastu. Kui ainuüksi
„fodaalne reaktsioon“ oli kiieldavaks tähe-
jooks talupoegade ülestõusudele 1782-1788. aas-
tatel, siis ei ole raske ette kujutada, millis-
es ulatuses suurenenud revolutsioonijõud
1789. a., kui sajad tuhanded talupojad
nälgisid ja kui kogu Prantsusmaal liikus
arvukalt täiskannanud, füüsiliselt tugevaid
kerjusid, kes esmakordselt oma elus olid
sunnitud suretama kää almuste järel. ²
Kerjamine ja hulkumine võtsid äärmiselt
suure ulatuse. Ainuüksi Pariisis oli tööteid
ja kerjusid 1/3 sanikkonnast. ³

üle kogu Prantsusmaa veeresid üles-
tõusude ja rahutuste lained. Sageli liitu-
sid linnakelhistes ülestõusud talupoja-
de rahutustega, mis hirmutavad mitte ainult
aodlike ja vaimulikke, vaid ka suur-
kodanlust.

alamehlt ei talitnud enam elada
vanaviisi.

¹ Борнун и Титаре , lk. 40 .

² samas .

³ Бермупкае vi , lk. 18 .

Endist viin ei saanud tegutseda ka privilegieritud seiskes ja võimeorganid.

1774. a. sai Prantsuse kuningas Louis XVI, 20-aastane andetu, harimatu, keskpärase mõistusega inimene. Louis XVI, kelle juhtimõtteks oli: "Parast mind tulgu või veeputus", oli niigi juba laostanud. 80-nd. aastail muutus niigi finantsolekord katastroofiliseks. 1788. a. vijakalduse tõttu pidi laevad laekumast maksud. Kuninglikku õukonna ülalpidamine aga nelas tohutuid summasid. Ainuüksi kohvi ja šokolaadid kuningliku laeva jaoks läks iga päev maksma sama palju, kui paljustenis manufaktuuri töölise terve aasta jookul. Riigivõlg kannas hügelkiirusega. Riik misis pidevalt pankroti äärel. Õukonda võis päästa veel ainult privilegieritud seiskete maksumine, mis aga nende eneste postseurt vastuseisu leidis.

1787. a. teatati niigi finantsilistest krahhist. Monarhia oli sunnitud minema kompromissile ja kuulutama välja generaalstaatide kokkukutsumise 1789. a. mais.

Alates 1787. a. oli Prantsusmaal

kujunenud väga revolutsiooniline situatsioon. Genuaalstaadide kokkukutsumise ajaks käis kogu Prantsusmaa õrakoostelt tõuse ilmugaolid Pariisi töötajate rahutused 1789. a. aprillis. Pariisi tänavatele ilmus üle 3000 kelviste esindaja. Demontrandid liikusid hüllet saates: „Surm rikkastele! Surm aristokraatidele! Surm spekulantidele!“¹ Keisugustus tingimustes avati 5. mail 1789. a. genuaalstaadid. Valitsus rõhutas traditsioonilt iga oma sammuga halvustavat suhtumist kolmanda seisuse saadikuise. Koostööst privilegieritudega ei saanud kolmandal seisusel juttugi olla.

Julgaks ja suure ajaloolise tähtsusega sammuks oli kolmanda seisuse ametlik vahelöömine privilegieritud seisustest ja oma Rahvuskogu loomine 17. juunil 1789. a. Valitsus koondas kogu oma jõupingutused selle organi laialiajamiseks. 23. juunil 1789. a. ilmus selle kohta kuningadeklaratsioon, milles kuulutatatakse kehtetuks õigused, mis on vastu võetud kolmanda seisuse saadikute poolt 17. juunil, kuna neil ei ole seaduslikku võime.²

¹ Волки и Папы, lk. 42.

² Законодательные акты, lk. 222.

Valitsuse piieided nurjupid. Rahvuskogu liige Mirabeau deklareeris kõigi kolmanda seisuse saadikute nimel, et nad on seal rahva enamuse tahtel ja lahkuvad oma kohtadelt ainult täändejõule järele andes.⁴ Rahvuskogu populaarsus oli küllaltki suur. Sellest andis tunnistust vaimulik-konna otsus 149 hääliga poolt 137 hääl vastu 19. juunil ühineda kolmanda seisusega.²

Edust julgustatuna astus Rahvuskogu edasi uue sammuga ja kuulutas end 9. juulil Arutavaks Koguks. Selle organi ülesandeks pidi saama uue ühiskondlike korra rajamine ja tema konstitutsiooniliste aluste väljatöötamine.

Mirabeau, kes kogu hingest loolis, et rahvas ei sekku sündmustesse, ruttas tegevana rakkuvõtet, öeldes: „See suure revolutsioon saab läbi ilma kuritegude ja pisaradeta.“³ Sellele otsusele liiga ennastlik, sest revolutsioon poleud veel õieti alanudki. Kogu toimur ol vaid revolutsiooni ettevalmistar manööver.

Valitsus ei vastanud veel lootust

---

⁴ Rambez I, lk. 64.

² samas, lk. 61.

³ Mandpug, lk. 73.

kolmanda seisuse maharuumiseks. Louis XVI otsustas välja kutsuda 20 000-mehelise temale kuuleka võõramaalastest väeüksuse.⁴ Vägede koondamine Pariisi juurde võeti kalvamanide poolt vastu suure meelepahaga, kuna kalva poolhoid kuulus kindlalt Asutavale kogule. Vähepal lasti vree Necker, mis talustas õukonna kindlat kavatsust alustada uut riinrakut. Kuid kalvas jõudis valitsusest ette. 13. juulil võeti kalva valdusse relvamagarinid ja relvastuti. 14. juulil vallutati Bastille', mis seisis kalva traditses kui fodalismi kants ja sümbol. Louis XVI, saanud juhtumust teada, olevat hüüdnud: „See on ju mäs!“, mille peale talle vastati: „Oi, teie kõrgus, see ei ole mäs, see on revolutsioon.“²

Bastille' vallutamist peetakse tegelikult revolutsiooni alguseks.

Kõik toimunud hirmutas tõsiselt kuningat, kes kahehvimus asus järeleandumiste teele. Pariisist eemaldati sõjaväed, kõrvaldati vana munitripoliteet. Selle haaras neid oma kätte seerikodanlus.

⁴ Mamez I, lk. 65

² Barrere u Maapuu, lk. 62

Saadeti laiali politsei ning lodi rahvuskart.
Teade Bastille' vallutamisest kuju-
nes signaaliks ka teistele Prantsusmaa piir-
kondadele. Provintides moodutati uued
kohaliku omavalitsused, mille etteotsa
astus kõrgjal sevekodanlus.¹

Föödaalide privileegide hävitamine
linnaes innustas talupoegi tugevdama
föödaalidevastast võitlust külas. Talurahva-
revolutsioon arenes suure hooga. Föödaali-
de hulgas levisid paanilised meeldused
talupoegade hirmuteadetest. See oli täli-
ne „suure hirmu“ aeg varakatele klami-
dele.²

Sündmused külas andsid tunnis-
tust sellest, et revolutsioon oli muutunud
üldmaaliseks, kuna sellele oli sekkuvad
Prantsusmaa elanikkonna enamuse ta-
lurahva näol.

Rahvuskogu saadikud said arvu-
kalt kirju aadlikelt, kes armusid Rahvus-
kogu võtma tarvitusele abinõud, mis pi-
did säästma nende vara ja neid endid
täielikult hävingust.

Talurahvaliikumine hirmutas ka

¹ Законодательство 1793, кн. 220-232.

² Борн и Траппе, кн. 64

kodanlust, kes nägi selles kallalekippumist omaandile. Selle tõtte oli Arutava Kogu sunnitud katkestama vaidlused konstitutsiooni üle ja võtma arutusele talupoegade küsimuse. Olulise tähtsusega oli selles Arutava Kogu 4. aug. öine istung. 5. aug. araldati selle tulemused. Peatati, et fodaalne kord tühistataks järeldavalt. Järgmistel päevadel 5.-11. aug. töötas Arutava Kogu välja rida seadusi talupoegade küsimuses. Neis kuulutati fodaalkord täielikult hävitamiseks, ometi võis talupoeg vabaneda fodaalsest sõltuvusest vaid väljaoste teel. Tuntuks peatati ainult nr. viiklikeed kohustused ja kirikukömmis. Loomulikult ei rahuldanud need talupoegade nõuded. See oli esimene suurem pettumus, mida Arutava Kogu valmistas talupoegadele. Ei jäänud üle muud, kui omal käel jätkata võitlust oma nõudemiste täitmiseks. Rahutused maad jätkusid.

Et võidelda igareguste rahutuste vastu, võttis kodanlust 10. aug. vastu seaduse rahulikelle rahutusele võtmise kohta ühiskondlikele rahule riknemise pärast.⁴ Sellega kuulati rahva kogunemised, muuvaldused,

⁴ Законодательное дело, л. 228-229.

ülestatuseid.

Oma põhiliselt ülesandeks pidas Au-
tar Kogu konstitutsiooni väljatöötamist. Augus-
tis valmis Inimese ja kodaniku õiguste
deklaratsiooni projekt. See väljendas kodan-
luse seeritluse perioodil, millel ta oli
võimule tõusmas. Kuigi see deklaratsioon
oli oma ajalt prognoosiv, jäi ta
isolema riiki järele: ta kuulutas ai-
nelt fodaalseks eksploateerimise asendamist
kapitalistlikeks eksploateerimisega. Ta oli suu-
ratud fodaalide ja varatute vastu.

1791. a. kinnitati uus konstitutsioon.⁴

Sellega kaotati fodaalsed seisused. Palwas
jagati varanduslike seisundi järgi ak-
tiivseteks ja passiivseteks. Niisugune jaotus
vastas kõige paremini suurvõimude
huvidele — kellel rikkus, sellel võim.

Juba 22. det. 1789. a. avaldati dekreet, mil-
lega määrati kindlaks tingimused aktiiv-
se kodanike seisuse pääsemiseks.²

Passiivsed kodanikud jäeti nende va-
randuse nappuse tõttu ilma poliitilis-
test õigustest.

Konstitutsioon säilitas ka monarhia.

¹ Законодательные акты, кн. 252 - 282 .

² samas , кн. 232 .

Järelkult ei likvideeritud feudalismi lõp-
likult. Ometi kiidustas uus konstitutsioon
suurkodanluse heid. Täitmata jäid aga
sõnanda seisuse teiste riikide nõudmi-
sed.

Kõige suuremat protesti kutsus de-
mokraatlikel levis esile randause järgi
tsensuurlik poliitika. Selle vastu astunud kor-
duralt välja Robespierre, Marat, Desmoulin
jt. ¹

Suurkodanlus tõjus rahvamaad, kel-
le tahtes ta võimule tuli, poliitiliste riisi-
muste otsustamise juurest emale.

Kodanluse rehtumist töötavate
maademe iseloomustab kõige erandamalt
14. juunil 1791. a. vastuõetud Le Chapelier'
seadus, mille alusel keelati streigid ja iga-
sugused tööliste organisatsioonid. Selle seadu-
se rahvavastandist iseloomust annab tunnistust
ka see, et määrati kindlaks palgade ma-
simum. Palgade tõstmine keelati. ² Samal
ajal kukisid toidu- ja tarbeainete hinnad
kohutava kiirusega. Loomulikult kannatas
selle all eriti teravalt riikliku ettevõtte pal-
gatöölised, kelle elutase langes silmnähtavalt.

¹ Bonnier u. Waple, lk. 81 jj.

² Zakonogamennitskoe aktsi, lk. 242 - 244.

Prantsuse 1791. a. konstitutsioon jättis
kontrerevolutsioonilistele jõududele arvavad või-
malused üritada monarhia taastamist.
Sellest mõttes võlnud loobunud ka kuning-
gas. Tähtsaimad Prantsusmaalt põgenu-
ma, et välismaal organiseerida kontrerevo-
lutsiooni jõude ja välismonarkhide abiga
lõmmatada revolutsioon. Ka seda ka-
ratsust takistas eluvõimast rahvas, kes
tõi kuninglike perekonna tagasi üsna
piiri lähedalt. Arutar Kogu võttis ku-
ninga rahva meelepaha eest oma kaitse
alla.

1791. a. kuulutas kodanuse lad-
vik, et revolutsioon on lõppenud. Samal
ajal üldisid rahvamaad, et nad revo-
lutsioonist pole veel niidagi saanud,
nende jaoks pole veel revolutsioon veel
alunud. Rahvamaade usk Arutarane
Koguse lõi tugevalt kõikeema. Nad jätkasid
nõud võitlemist oma huvide eest iseseis-
valt. 1791. a. hakkas rahvas juba ku-
junema oma revolutsiooniline programm.
Kõige algemini väljendunud mas-
side nõudmised käsitletaval perioodil stu-
bide tegevuses. 1791. a. sai laialt tuntuks

Jakobiinide klubi.⁴ See oli poliitiline klubi Prantsuse kodanlike revolutsiooni perioodil.

Jakobiinide klubi eelkäijaks oli Bretagne'i klubi, mis moodustati juunis 1789. a. Versailles'is grupi generaalstaatide toelmanda seisuse saadikute poolt. Pagi astus sisse arvukalt toelmanda seisuse saadikuid ja nendega ühinesid mõned liberaalsed aadlikuudki.

Kalle ületulekut Pariisi 1789. a. nimetati Bretagne'i klubi ümber Konstitutsiooni sõprade ühinguks. Kuna klubi käis koos Jacobi kloostriis, nimetati klubi liikmeid selle järgi jakobiinisteks.

Jakobiinide klubi kujutas endast algsel omajärgel kodanlike ja liberaalse aadli poliitilist ühendust, kes mõlemad astuvad välja absolutistlike režiimi vastu. Seda seeluseid Lafayette, Mirabeau, Robespierre, Desmoulins jt. Klubiis oli kõrge liikumaks (24 livre'i aastas, simastumismaks 12 livre'i), mis praktiliselt võimaldas klubi laialt demokraatlikust määrist.

Klambõitluse arendes ja Párenne'i kriisi tagajärjel lahkus klubiist suurem osa kodanlike parempoolse tiibi, moodustades oma-

⁴ Bonnet u. Wapre, lk. 84 jj.

ette föjaanide klubi.

Parti ilmnud jakobiinide klubi uued vastuolud Brinot' pooldajate (tulerased ži-rondiinid) ja Robespierre'i pooldajate (tulerased montanyaavid) vahel.

Monarhia kukutamise järel lahku-rid klubist ka žirondiinid.

Jakobiinide diktatuuri perioodil kujutas jakobiinide klubi faktiliselt valitsevat partiid. Siin õhustati revolutsioonilise valitsemise põhi-riisimused, arutati läbi seaduste projek- tid, mis läksid Konvendiile kinnitamiseks.

Sajad jakobiinide klubi filiaalid maal-olid tähtsateks kesksente, mille raudu vi- di ellu revolutsioonilise valitsemise poliitikat kohtadel.

Terror võitles jakobiinide blokispuh- kus 1793.-94. a. Selles võitluses lõpetanid omia tee gilyotini all rida silmapaistvaid jakobiinide klubi liikmeid - ühiskonnatige- lan nagu Danton, Lebert, Desmoolius ja lõpuks ka Robespierre koos Saint-Just'i ja teistega. Peale 9. termidori purustati jakobiinide klubi lõplikult ja keelati ter- midorlike Konvendi poolt.

1791. a. ol jakobiinide klubi liikmete

Ülesandeks võidelda konstitutsiooni täitmise ja demokraatlikumaks muutmise eest.

Teisese revolutsioonilise demokraatia ja rahvaüheliku liikumise kesksus kujunes Shimeste ja kodanike õiguste nõprade ühing v. Kordeljeede klubi.⁴ Selle ühingu eesmärgiks oli paljastada võimuorganite kuritegevust ja rallelehtunge inimõigustel. Klubi liikmete hulgas oli nii suurekodanluse, intelligentsi ja väikekodanluse esindajaid kui ka selvisteel. Äärmiselt väikese liikumise tõttu muutus see klubi peagi rahvaste rahvakaitse ühinenise kesksus. Klubi programm rajastas laiaulavalvala-hulvale poliitilisi ja majanduslikke nõudmisi. Kordeljeede klubi juhtideks olid Marat ja Danton. Kordeljeede klubi oli väikekodanlik-demokraatlik klubi.

Revolutsionis etendardid suurt osa Pariisi septsioonid² ja rahvaühingud.³

1. okt. 1791. a. alustas tööd rahvasklik Seadusandlik Kogu. Selle enamuse moodustavad fojaraadid, kes nõudrid Louis XVI-le suu-

4 Bonnet u. Thapire, lk. 103 jj.

2 Uus administratiivne jaotus. 1790. a. jaotati Pariis 48 septsiooniks.

3 Septsioonide revolutsioonilise demokraatia kogumiskohad.

umate õiguste andmist. Ligikaudu 1/3 saadikeist nimetas end jakobiinideks. Seid varsti toimus jakobiinide kellehemine. Enamiku neist moodustas žirondiinide partei. Žirondiinid pidanud revolutsiooni lõppenuks. Üksikud neist aga taipanud varsti, et revolutsiooni võidud on äärmiselt ebakindlad, et kontrevolutsionäärid ei ole loobunud võitlusest. Nad mõistsid ka seda, et täielikku võitu võib saavutada üksnes rahvanarude toetusel. Samas kartis kaubanduslik-tööstuslik suurekodanlus, mille esindajaks olid ka žirondiinid, rahva revolutsioonilist initsiatiivi. Sellepärast seisiski žirondiinide poliitika selles, et nende seljaga tehtavale kombinatsioonide ja monarhistidele möönduste tegemise kaudu kindlustada suurekodanluse võim.

Seadusandlike Kogu vasempoolse rühma moodustas väike demokraatide grupp, keda nimetati montanjaarideks. Nende hulgas oli nii kordeljeede kui ka jakobiinide klubi liikmeid. Montanjaaride võitlust žirondiinide vastu juhtisid Robespierre ja Marat.

Ainsas tõukeks välisvaenlasele Pariisi
marmimisel jäi lüüdeni riidlus. Kuningas
valmistus uuesti põgenema. Revolutsioon
oli hädasohkus.

9. aug. andid Pariisi septsioonide
eriandajad uus revolutsiooniline Pariisi
Kommune. 6^h varte 10. aug. liikurid
valitsenarid Kommune jultimisel
Louis XVI loni Tuileries' meenas. Lon val-
lutati, keid kuningas põgenes Seadusand-
like Kogu kaitsel alla.

10. aug. 1792. a. kuketas prantsuse
valits monarchia. Võimelle said žiron -
diinid, kes ei olud žieti ei ravariekslased
ega demokraadid. ¹ Engelni iseloomustuse
järgi võikurid žirondiinid isegi sellel
valitsa võide perioodil kuningavõime ja
demokraatia vahel. ²

Prantsusmaal kujunes tugelikultväl-
ja kaks valitsust: Pariisi Kommune ja
Seadusandlike Kogule tuginev ravariek-
lik valitsus. Kommune surveel pid
Seadusandlike Kogu kaotama vahel an-
tiisete ja passiivete kodanike õiguste va-
hel ja kuulutama välja valimised

¹ Волкин и Тарле, к. 214 .

² Энгельс. Праздник каретов в Лондоне,
к. Маркс и Ф. Энгельс, Сочинения, т. V,
к. 35 .

Konventi üldine hääleõiguse alusel. Samas keeldus aga Seadusandlik Kogu rälja keelutamisest tabaxiini ja rohtu alla andmist kuningat.

Augusti teisel poolel algand valimised Ralvuskonventi. Oma esimesel istungil keelutas konvent monarhia sekkumise ka seaduslikeelt.⁴

Malepaal areenid kindluse ümber Prantsuse edustähe all. See õigestas näiliselt žirondiinide poliitikat. Nendest kujunes konventi valitsev partei.

Tõttus konventis žirondiinide ja jakobiinide vahel algas juba konventi töö esimestest päevadest alates. Konventi jakobiinlike grupi moodustasid montanjaarid. Nad olid ainukesed, kes piirdid ühendada revolutsiooni kõiki jõude. Nende esistas seisid Robespierre, Danton, Marat.² Žirondiinid suunavad oma löögi kord ühe, kord teise vastu, kuid jakobiinide liidrite populaarsuse kasv ei suutnud neid pidurdada. Teatavasti arvasid jakobiinid, et 10. aug. revolutsiooni saavutamise kindlustamiseks pehul, kui

¹ Законодательные акты, лк. 294-297.

² Борниш и Шарле, лк. 275.

kalva enamuse saab revolutsioonist naab-
ret kase. Jakobinid võeldid maasman-
di ümberjaotamist. Seda aga röötsid
žiiondiinid kõige rõhem. Siit algas ara-
lik võitlus jacobinide ja žiiondiinide
vahel.

Provintside eseldati algul hab-
rasti jacobinide ja žiiondiinide poliitikat.
Brisot'd ja Robespierre'i peeti lähedastus
inimustes, kuna nad mõlemad võitlesid
ju prantsusekalva saenlaste vastu.

Žiiondiinid tegid omalt poolt
kõik selleks, et departemangudes luua
täiesti väärt pilt Pariisi Kommune ja
jacobinide tegevusest. Nii kirjeldasid nad
Robespierre'i kui rättemakse-, võime- ja
võrjameelist inimest, kelle eesmärgiks on
kõldestada isiklik diktatuur.⁴ See oli
ka põhjus, miks provintsid algul võid-
lusid hoopalt läksid kaasa žiiondi-
nidega.

Naatamata žiiondiinide kaibe-
le sai teoks kalvamate nõue mõis-
ta kohut kuningaga üle. 21. jaan. 1793. a.
hukati Louis XVI.

---

4. Bonnier u. Trappe, lk. 279.

Louis XVI hukkamine oli tugevaks löögiks žirondiinide autoriteedile. Selle taastamiseks teavad žirondiinid edasise võitluse käigus suuri jõupingutusi. Oma klammerisundi tõttu ei suutnud nad aga seista enam kogu revolutsiooni juhtpositsioonil ja nende võitlus lõpetas paratamatult hüüasaamisega. Prantsuse tegelikkus tõstis revolutsiooni ettroude-monarhlikeks jõud ja robiinide näol, kes olid suutlised revolutsiooni veel edasi viima.

2. PEATÜKK

JAKOBIINIDE DIKTATUURI TEKKIMINE JA ARENG KUNI 1793.A. AUGUSTINI

Rantsuse kodanlike revolutsioonil tuli võidelda kolme ohtlike vaenlase vastu. Nendeks olid elukallidus, sisemine kontrevolutsioon ja välisvaenlane.

Revolutsioonile vaenulikeid jõud kasutasid oma huvides ära Prantsusmaaljääst rüvenevad elukallidust ja näljahäda. Nälja vaadne haare pidi lõpetama viena revolutsiooni lämmatamise. Liiondiinide seadusandlik tegevusetus Louvoendis, nende võitlus montanjaaride vastu viis selleni, et Louvent 4 kee jooksel tammus lihtsalt paigal, lähendamata ühtki tema es seisvat ülesannet. Oma rahvaarastase poliitikaiga keetsust esile klamivõitluse travnemise ja tõi revolutsiooni arengutele palju uusi tõkkeid.

Spekulatsioon ja elukallidus arenid

tohteri kiirusega. See ennustas kõige suuremat
võitlust elanikkonna enamusele - kehviistele.
Konvent ei võtnud midagi ette võitleseks nälja-
hädaga. Samal ajal täpsus maridshulgas arva-
mus, et üks peab kitsendama kauplemissabadust,
piirama viyaga spekulatsioonimist ja määrama
toiduainetele ja vajalikele tarbeseemetele kindlad
hinnad. Sellised abinõud pidid kaitsma liit-
rahvast kaupmeeste ja spekulantide omavoli eest.
Kõneti maksimuminõudega nõuti agraarreaktsi-
onidest, mis kindlustaks ka kõige laiematele
hulkaelele õiguse saada oma põllulapiomanis-
tuseks.

Nende poliitiliste nõudmistega seadid
naised üles oma revolutsiooniprogrammi, kas-
tandades seda kodanluse programmile.

1793. a. algul võitlesid revolutsiooni juh-
timise eest kaks suunda. Esimene neist oli
kodanlik-liberaalne suund, mida esindasid
žirondiinid. Nende sejataga seisid suurko-
danelus ja suurkaupmehed. Sellele suunale
püsis revolutsiooni senistest saavutustest.

Teine oli plebeiline suund, mis nõudis
ebavõrdsuse ja võitluse hävitamist. Nende
kahe suuna vahel seisid jakobiinid, kes arva-
sid, et revolutsiooni põhiline ülesanne on

demokraatlike vabariigi loomine. Rahva ple-
bileliste kiitide arvatus oli aga vabadus tühi
sõnakõles, kui ta ei kindlusta inimestele kait-
set nõlja eest. Sellepärast nõudridki nad
kaubavabaduse piiramist. „viljaga kauple-
mise vabadus ei sobi kokku vabariigisemas-
dega“, deklareeris Seine-et-Oise'i depaar-
temangu valijate delegatsioon konvendis
19. nov. 1792. a. „Lelust kosneb meie vabariik?
Vähemst arvest kapitalistidest ja määratu
suumest hulgast kehvikeist. Kes kaupleb vil-
jaga? See on väike arv kapitaliste“, ⁴ kõnlesid
delegaadid. Hüüet kindlates hindades
nõgid nad abinõu võitluses elukalliduse
ja nõljaga. Maksimumi peti viletsusest pää-
senise vahendiks, kuna arvati, et ta paneb
aluse ehtsale, tõelisele võrdsusele, milles rah-
vanamid mõistrid omandite võrdsust.

Elukalliduse vastu võitlemise küsi-
muse tõstmine konvendi päevakorda tõ-
kaasa toomilisi vaidlusi. Võitleusküsimus
kujuneb nüüd pidevaks aretusaluseks
küsimuseks.

Liiondiinid olid vastu igasugusele
riigi rahulesegamisele majandusehitise,

4 Bonnet u. Tlappe , lk. 294 (algkasti
õhude kättidadar)

viti aga kontrolli kehtestamiseks kaubanduses. Nende arvates ainsuke, mida nad võid teha teilleskõsinuse lahendamiseks, oli — mitte midagi teha. Nad leidsid kuusi vastu võitlemiseks tise vahendi: rahvarahtuste maharuumiseks saadeti kohale sõjavägi. Olles kaubandus-tööstusliku suudatuse ja rahvarahanduste eite omanike enindajad, kultuuri žüriidid täiesti ükskõikset rahva viletsuse ja kannatustele. Nad püüsid dogmaatiliselt fisisokraatide saadete seisukohtal ja arvasid, et kaubanduse püüanatu vabadus ja iigi mittevahelisegamine majanduslikku tugevuse loomad tarbainute rüüles. Eritades püha ja puutumatu saomandi kaitsjana, ei võinud žüriidid lubada maksimumi saaduse andmist.

Jakobiidid olid erialgu saanud maksimumi vastu, kuna nad nägid selles tagasiöödeemist revolutsioonilise reglementeerimise juurde. Nende demokraatlikele töespidamistele oli võõras igasugune kitsendus. Vastandina žüriididele tundid jakobiid rivaalt kaasa rahva kannatustele.

Õhualiduse ja spekulatsioonikar

traditsioonid klamöödilest, vajutades sellele riikide ja riikide vahelise võitluse järele. Sankülotilide silmis olid need riigid, rahit teemata aristokraatia ja kodanluse vahel, rahva ja revolutsiooni vahelised.¹

On arusaadav, et „proletariaadil ja kodanluse hulka mittekuuluvail linnarahva kihtidel kas ei olnud veel kodanluse huvidest erinõuaid huve, või nad ei moodustanud veel iseseisvalt arenenud klassi või klasside osi.

Seejärel, kus nad kodanluse vastu välja astusid, nagu 1793. ja 1794. a. Prantsusmaal, seal võitlevad nad ainult kodanluse huvide teostamise eest, kuigi mitte kodanlikele viisile.“²

Revolutsiooni käigus hakkavad prantsustöölised ja käntöölised kinnuma juba mõningad spetsiifilised huvid, mis ei ühti enam olemasoleva riikse ühisauga. See protsess oli äärmiselt pikalaine ja aeglane ning need spetsiifilised huvid, mille olemasolemist ei saavataks enne 1792. a., olid peamiselt mitte niivõrd tööja, kuiõra tarbija huvid. Oma nõudmistes ei ole töölised ja käntöölised, kui oma tööjõu müüjad, rohkem huvitatud oma tööpalga

¹ Bonnier u. Wapre, lk. 293.

² K. Marx. Kodanluse ja kontrevolutsioon, K. Marx ja F. Engels, Valitud teosed kolmes köites, I köit, Tall, 1957, lk. 47.

tõstmisest, vaid leiva ja esimese järge tarbese-
 heta leivna alandamisest. ⁴ See tööliste ja
 käsitöölise arvamine leidis väljenduse Prant-
 surerevolutsiooni poliitilise liikumise kõige va-
 sempoolsema vooluna, mille esindajaid ja
 juhtijaid nagu Jacques Roux'd, Varlet'd ja
 Leclerc'i sodaalne historiograafia suureva-
 hudevõimudega „pööraste“ nimetab.

„Nimetusega „emagés“ ei ole mitte mõeldud
 mingit fraktsiooni sarküütide hulgas,
 vaid üht küllalt täpset piirjoontega gruppi
 sarküütide juhtide hulgas.“² „Pööraste“
 ei saa, isegi mitte tagantjärele, nagu jakobiinid,
 nimetada parteiks.“³ Sellisel juhul oleks
 asjata vaev otsida „pööraste“ juurest klami-
 tradikkust. Nende juhtidelgi poleks selget
 ettekujuvust, millise klami heve nad
 täpselt väljendaksid. Nii pühendas Varlet
 ühe oma brošüüridest „varatuile“, Leclerc
 lubas utavalalt teenida „töötavat vaest
 klami“, Jacques Roux lisas nile juuredevel
 väikerantjee ja üldse kõik inimesed, kel
 puudub leib ja rihakate.“⁴ „Pööraste“
 on subjektiivset ja talud määrat ka

¹ Захер. Буненое, стр. 23.

² Марков. Робеспьеристы, стр. 166.

³ Там же, стр. 170.

⁴ Захер. Буненое, стр. 24.

objektiivselt sinnakelhistu huvide väljendaja-
jad, kuid õigem on neid pidada Prantsuse
revolutsiooni aegade tööliste ja käsitöölise eni-
dajaks.¹ „Pööraste“ puudused kindlalt
agaveisatsoonilised vormid. Nad kasutavad
enamalt Pariisi napporganisatsioone, nagu
seksioonide üldkoosolekuid, Papiiskopipaleu
klubi, Kordeljeude klubi, Revolutsiooniliste nais-
sabareiklarklubi ja teisi. Organisatsiooni
puudumise olemus saanud tase teha lii-
kumise juhtide tegevlike grupi olemasolu,
suid ka sellest poleud olemas. Kaaluma-
ta ühistele riisuehitadele tegeetseid „pöö-
raste“ juhid iserisvalt.²

„Pööraste“ võitlustaktika ei ole püsinud
muutumatuna. 1792. a. kuni 1793. a. sept.-ni
on „pööraste“ peamiseks loosungiks terror,
seda nii poliitilisel kui majanduslikul
alal. Sel perioodil tõuavad „pööraste“
jakoeline otsustavamaale võitlusele revolüt-
siooni vaenlaste vastu. Sel perioodil uõuavad
nad halastamatu sõja kuulutamist kaw-
gudajatele, spekulantidele ja teistele vaen-
lastele. Sellel perioodil on „pööraste“ kind-
lalt revolutsiooni avanguardiks. Just tãu

¹ Zaxep, Feuerrohe, lk. 25.

² samas, lk. 25-27.

neile õnnestub jaobiiidil rehtistada oma
 diktatuur. Kaarditud õimutäiuse, at-
 lund jaobiiidid paratamatult vastuolles
 „pööraste“, kuna nad did ju ikkagi
 ainult kodanlike huvide ent võitlejad.

„Pööraste“ poolt soovitatud terroristlike abi-
 nõud suunatakse niid „pööraste“ eneste vastu.⁴
 Sel perioodil, pärast 1793. a. septembrit, asu-
 sad „pöörased“ võikema diktatuuri vastu.
 Kaardimata kindla organisatsiooni puu-
 deemiselle võib „pöörased“ ikkagi pidada
 ülitseks, main-sõnum ühiste seisukoht-
 tudega võleiks jaobiiidide hulgas.²

„Pööraste“ silmapaistvaks juliks
 oli Jacques Roux,³ kes jaobiiidide arves po-
 litilises võitluses etendas küllalt olulist
 osa. Ta sündis jalaväe leitnandi pojana
 1752. a. lõpetanud vaimulike seminari väi-
 kes provintsilinnas, oli ta samas semina-
 ris füüsika ja filosoofia õpetajaks. Seejärel
 tegutses ta vaimulikuna oma kodukohtas
 Angoulême's. 1789. a. 14. juuni sündmused
 võttis vaimulik vastu nooja poolehoiu-
 ga. 1791. a. läks Jacques Roux Pariisi, kes oli
 Nikolai riikes vikaariks. See oli oiletsate

1 Закуп. Беневоле", л. 31.

2 samas, л. 31 jj.

3 Манфред, л. 177 jj.

töökodade ja vaeste kätööliste rajooen. Siin seetvõis ta lähedalt linna kelvistes hädade ja vajadustega. Ta oli vapustatud nähtud viletsusest ja jagas isegi oma tagasihoidlikud nästud vaestele. Samas mõeldis Roux, et üksnes halggevõimuga ei suudeta parandada kõigi viletsate olukorda, vaid et selleks tuleb hävitada hädade allikas. Jacques Roux soovitas rahvamaamides seevõrd poolehoidu talle oma radikaalsetele nõudmistele võitluses rahva huude eest. Nii nõudis ta reformuleerimist spekulantidele, rängeid raduri sõjakaubanduses. Gravilliers' sektioonis Pariisis oli täiesti Jacques Roux' mõju all. Värssti levinud tunust kuulused kaunistuse plebeilistuse kartalitse. 1792. a. detsembris valiti ta Gravilliers' sektiooni poolt Pariisi Kommuneeri liikmeks. Oma seisundit soovitas Roux oskuslikult plebeiliste nõudmistele entamiseks. See on põhjusiks, miks kodanlus sehtus Roux'ne seevõrd pahameele ja vaenuga. Kuid Roux jätkas väsimatult võitlusest. Nii Roux, Narlet, Lelerc, Lacombe tõstsid enile vaesimate ühiskonnakihelide sõtsiaalsed nõuded. Nad

õitlised aristokraatia ja kodanluse jõe
kveitavitamise vastu.

"Pöörake" agitatsioonil oli 1793. a. kevadel suur edul saemates elanikkonna liikides. Maksimuminõue korales üha saadaminis seksioonide otsustus ja petitsioonides, kalvauilingute koostekuil, tona-vail ja liivarabades. 18. aprillil 1793. a. il-murid Konventi Pariisi departemangule esindajad. Nende petitsioonis oli öeldud:
"Juba neljas aasta pole rellist õurit, mida poleks keeldunud oma isamaa pärest kalvas; arutatakse nõuab ta teilt liba.. leiba on maal kolken, kui kda rajaks elanikkond." Ödan eritarad naad oma nõud-mised: 1) kehtstada viljahiindade maksimum kogu rabariigis. See ei tohi aga ületada 25-30 liire'i setier' est, ⁴ 2) hävitada vakaubandes viljaga, 3) võtta arvel kõik viljatalagavarad iga lükere järel. ²
Sellest konkreetsel nõudmist ei saanud Konvent jätta arvestamata. Kindlate viljahiindade kehtstamist arutati Konventis 27. IV - 3. V. Kõige suuremat vastuseisu kindlate viljahiindade kehtstamisele osutavad siraohdeinid. Kuna

⁴ setier = 12 setverik; setverik = 26,239 l

² lükere , lk. 90 (algkust ei oleud rättesaadav).

see nõue tuli Pariisi töötajate poolt, piind-
sid nad äritada prantsuse talupoegi lin-
naelanike vastu. Ühondiinid apelleerisid
põhiliselt talurahva kitsastele klambri-
dele. „Kui te keldistate viinale maksimaalse
hinna“, väkisid ühondiinid, „laostate te ta-
lumajapidamised, kes peavad omale ostma
inventari ja need vabalevi hinnaga. Kui
tootmine ei ole enam tasuv, jätavad ma-
rallid oma põlled riinapaika, kaup-
melud aga pidavad oma senised ta-
garavad, oodates hinna muutust“.⁴

1. mail tulid Konventi St.-Antoini'i
töötajad, kes arvestasid travalt Konventi
toiluspoliitikat. „Teie es on 14. juuni, 5-6.
oktoobri, 20. juuni, 10. augusti ja reigiteis-
te kriitiliste päevade inimene. Nad seis-
vad teie läve es, et õelda teile karum tõtt,
mida üksi vabariiklane... ei karda õel-
da nende poolt solitatutele. Logunenud
nende seinte vaheli, et päästa... ühis-
konda, vastake, mis olite te selleks teinud?
Tulete palju lubanud, kuid vähe korda
saanud... juba ammu lubate te il-
dist maksimumi ees tarvilikele tarbainile;
pidavalt lubadusi anda ja mitte midagi

⁴ Lykure, la. 91 (algteastei olud
rättsaadar).

täida, pünata ja väsitada rahvast, sellega
 teete te võimatuseks sulitada teine televõttes
 usaldusega... Riigiametnikud hakkavad
 meelelugi korjama omavoliliselt, kuid me
 vastame neile, et abiõnne, mis sobivad rahva-
 likel ajal, on tarbetud kriisi ja revolutsioo-
 ni tingimustes. Kui võitlus on seuer, selleks
 on tarvis ka tõsiseid vahendeid. Senini kasus
 revolutsioon ainult raatide klami õlgadel; on
 rätte jõudnud aeg, kus ka rikas ja egoist
 muutuvad rahvavõimlasteks". Avaldus lõppus
 uue ülestõuse ähvardusega: "Kui te
 võtate ühise ühtlase päästmiseks. Kui te
 neid vastu ei võta, me... teatame teile, et ole-
 me valmis ülestõuseks: kümme tuhat in-
 mest reisavad juba selle saali lävel." ¹

Kõik need avaldused ei saanud jätta arves-
 tamata. 4. mail anti välja dekreet, mis
 kohustas departemange kehtestama mak-
 simaalsed viijahinnad ja keelama viija-
 ga kauplemise väljaspool turgu. ² See oli
 rahvamateid seuer võit ühise ühtlase üle.

Kuna senini oli taitleuskõiksimeis
 kõige tugutama ja tegelikumaks vaher-
 diks kontrevolutsiooni käes, oli 4. mai ka-
 dunkt mitte ainult majanduslik, vaid ka

¹ Лыков, к. 91 (algtekstidele ühtlasele)

² Законодательное собрание, к. 317-320.

suur poliitiline tähtsus. Seda mõistsid suure-
 päraselt jacobinid, kes muutsid oma suhtumist
 maksimuminõudeks. Oht „paremalt“ sundis ja-
 cobine täitma linnakelhistes majanduslike
 nõudeid, et kindlustada endale selle teetse.⁴
 Kinnus kaasa kalutamamidega kindlus-
 tandid jacobinid omale kaluta teetse
 žirondiinide vastases võitluses. Sündinud
 näitand, et jacobinidel oli õigus, kui nad
 arvustand „pöörased“ sündinutes kaas-
 teguvainu võitluses žirondiinidega.² Tänu
 sellele kujunes 1793.a. kevadel võrdlemisi
 tugev ja üsmealne rinne žirondiinide vas-
 tu. Žirondiinlik suurkodanlus, hirmuta-
 tud sellisest jõudude muutusest, asus
 pealeingile. Žirondiinid enamalduid lõp-
 likult revolutsioonist ja lähenedi rojalis-
 tidele. Suurkodanlus hakkas välismaale
 vedama oma kapitale. Girondi'st kuju-
 nis rojalistide kindlus.³

Louis XVI hukkamine 21. jaan. 1793.a.
 tõstis revolutsioonilise Prantsusmaa vas-
 tu ka Euroopa riike. Erilist aktiivsust
 näitand selles üles Austria ja Preisi.
Koalitsiooniga Prantsusmaa vastu ühinesid

¹ Лыков, л. 91.

² Мамоев. Дворянства, л. 145.

³ Борух и Топух, л. 307.

ka Inglismaa, ühendatud Madalmaad, Sardiinia, Hispaania. Venemaa katkestas Prantsusmaaga igasugused suhted. Normaalseid diplomaatilisi sidemeid säilitasid Prantsusmaaga 1792/93. a. talvel veel ainult Taani, Rootsi, Šveitsi ja Ühendriigid.

Pärisvaenlase aktiivsus julgustas prantsuse rojaliste. Olekorra halvenemisega riideliidlasid kontrevolutsiooniliste jõudude tegevus sisemaal. Nii näitasid rojalistid Vendée's, Bretagne'is. Kõnelt moodustasid need räljaastumised revolutsiooni vastu 1793. a. kevadel osa laiaulatuslikust kontrevolutsioonilisest plaanist.

Tõrvalt olustas Pariisi julgedeleet Dumouriez' reetvlik üleminek Austria poole. Dumouriez asus läbikäkimistene Austria ülemjuhataja Kaca'iga ühiste operatsioonide sulles Pariisi vastu, et taastada konstitutsioonilist monarhiat.

Dumouriez' reetmine kompromiteeris tugevalt žirondiine. See reetvlik akt oli otseselt ühenduses žirondiinide võitleusega valvannade nõudmistele vastu.

Kõik Dumouriez' reetmist aprillis oli Konvent sunnitud organiseerima sõjalist

juhtimises. Tähtsamatele esitas Jakobien
Dantoniga. Danton oli Robespierre'i kõrval üks
Prantsuse revolutsiooni suurjuhtudest. Ta oli te-
line patrioot, kes oli valmis kaevakalt võitlema
kõrgepäässete vastu. Ometi ei jätku-
nud tal vajalikud määrad otsustavust
teravale riispoliitiliste küsimuste lahendamise-
ks. Ta oli avar meelne, kes ei saanud ki-
nda ühist keelt žirondiinidega.¹ Sotsiaal-
majanduslikes küsimustes ei saanud ta
"äärmuslike" abinõusid. Ta teatas neid ainult
sel juhul, kui oli tarvis kindlustada oma
populaarsust.

5. aprillil tegid Jakobienid neid pool-
davatelt ühingutele ettepaneku eritada
konvendi nõudmine nendelt rahvaraa-
dikeelt - Konvendi liikmetelt, kes ei ole täit-
nud valijate usaldust, võttes ära võtta
ja nad tagasi keetseda.² Saadikute ta-
gasikutsemise idee ei olnud uudiseks. Sil-
line oli olnud sarkilottide seisukoht rah-
va soovideest juba varem.³

Žirondiinide autoriteedi langusest
andis kindla tunnistuse asjaolu, et 48
Pariisi natsioonist 25 nõudis žirondiinide

1 Макфиг , lk. 183 .

2 Сборник , lk. 395 .

3 Событ. Робеспьер , lk. 139 ff.

kõvaldamist kordandist. Püie iga kuu
 est oma võime säilitada riski žirondeine
 lõpeks maksimumi kehtestamiseks. Oli selge,
 et ilma kolvamatide toetuse võimel püsida
 poleud võimalik ja ni püüdnud žirondeinid
 taastada eragi oma kaotatud autorite-
 dist.

Kuid nais ei püüdnud kolvamat-
 ide nõudmist enam maksimumiga. Dumo-
 riez' rehvine oli koonud kuded katastrofike
 seisundi. Jaobien Cambou estas kordandil
 rikkalt võtava 1 miljardi suurese reud-
 laenu projekt, et sõjaraie vajalikult varustada
 ja rehvitada.⁴ Näidlesid laenu küsimu-
 ses nõitaid, et žirondeinid sellega ei nõustu.
 Žirondeinid otsustasid järsult lõpetada ig-
 suguse nende partei seerated opositsio-
 ni. 18. mail asetand nad 12-komisjoni,
 kes pidi hakkama kontrollima kummee-
 ni tegust.²

Veel enne seda andis žirondein-
 lik kordand käsu marat' areteerimiseks.
 Suureodahles vihas marat'd üksmeelselt
 kui oma suurimat vaenlast. See vaha
 oli nel täiesti põlyndatud.

1 Борнун и Трапу, lk. 310.

2 марфреу,

Jean-Paul Marat⁴ sündis 24. mail
1743. a. Šveitsis. Tema andekusid annab
teemistest järele, et ta oli tuntud silma-
paistva arstina, füüsikuna, retsioloogina
ja publitsistina. Juba enne revolutsiooni
huvitand teda poliitilised probleemid. 1774. a.
avaldas ta Inglismaal oma töö "Orjuse ahe-
lad", milles ta paljastas Inglise konstitutsiooni
puudusi, kuningavõimu mõtetust
ja kulukest ja parlamendi miivalest.
Kui algas revolutsioon, loobus Marat traditsioonilistest
karjäärist. Ta andis oma talendi
ja vaheda sulle täielikult revolutsiooni te-
nistuse. Marat oli enimeseks ja ainukeseks
tolle aja poliitikalagelaseks, kes revolutsiooni
alguspäevast oma rumalusest oli rahva hül-
gas äärmiselt populaarne, kes oskas ette
näha suureodanlise poliitika muut-
mist ja teava sisevõitlese kujunenise pa-
ratamaalusest kolmanda seisuse keskel.
Revolutsiooni panust vaenlast 1793. a. nägi
Marat žirondiinides. Tema paljastused ži-
rondiinide aadkusele viisid võimased ni-
kaugelt, et 24. aprillil auti Marat Revolu-
tsioonilise Tribunali kätte kuid see

⁴ Марфре, Марам, л. 11 ж.

audis kodutele hoopis raskedised tele-
mund. Lihikalvas nägi Karat' s oma trund
ja uskarat sõpra. „Rakva sõpra“ niidi
mõista ei käinud korda. Rakvas kaudis
Karat' käel Kowenti. Nii 100 000 san-
küloti saatis teda teel Kowenti. Nis
tada saanud sankilottidest lauses: „... see,
kis piirab saada Karat' puad, saab
samuti ka mine puad.“¹ See oli väga
isloomulik selteumine Karat' me.
Karat' triumf heitis ziondiinidele otse
narride väljakutsse.

Karat nägi Kowendis revolutsioonilist
organit, kellel puab olema antud tingi-
mustes piiramatus võim ja õigus isegi
rakitada vägivalda, kui seda nõuavad
revolutsiooni huvid. See oli Karat revo-
lutsioonilise-demokraatlike diktatuuri pool-
daja, mis jakobiinide poolt puagi ka-
elle rakendati.

Karat võttis rahutult osa 31. mai-2.
juuni rahvaülesteise organiseringisest ja
juhtimisest, mis teda veelgi enam lähem-
das rahvale.

Nii sama tugevalt, kui lihikalvas,
sankilolid armastarid, hindarid ja aas-

tarid Kavaat' d , niasama tugevalt vihas
tada kontrevolutsiooni laager. Nende arva-
tus olvad Kavaat' vastu võitlemises liiga vä-
he pamfletidest, temaga arvetõistendamisi-
sks olvad tarvis oad. Tegelikult keju-
neski Kavaat nende üks esimeseks ol-
maks.

Kavaat' võidekäigust Tribunalist Konventi
alates meentes iga Konventi istung võitlu-
sus elu ja surma peale žirondiinide ja ja-
kobiinide vahel. Žirondiinid alustasid
kännakut rahva poolt salitud radikaal-
te puutumatusele. Nii arutlevist nad mai
lõpul Varlet' ja Hébert'i. Tõimeenu tekitas
sügava rahulolematuse Pariisi Kommuneis.
Süüdamud sisuliselt koduõja, kuulutand
žirondiinidavalikult sõja revolutsioonili-
sle Pariisile. Žirondiin Isnard vastas
jacobiinide nõudele lõpetada 12-komisjoni
kiritegevus, avaliku palteenqiälwardese-
ga: „ Värsi hakatakse Seine'i kaldail ot-
sima, kas Pariis on tõeliselt olemas olnud.“⁴

Samaaiguks iseloomuga võitlus, mis
toimus Konventis, puhkes ka septsioonides.

Demokraatia lõike pidi asema emer-
giliselt tegetsema, kui ta ei tahtnud saada

⁴ Bonnet u. Trapue, lk. 312 (algust ei
oleud kättesaadav).

puustatud zivondiinide poolt.

Oli selge, et zivondiinid ei suuda kaits-
ta sabariiki. Selleks, et ohjeldada rüü-
ja välistraulaari, oli tarvis tugevat võime,
diktateeri, millel oleks ka manide tee-
tes. Keid kelles ürituses eitunud initsia-
tiiv mitte Jakobinidelt. Nad sööksid sünd-
muse sabas.⁴ Liikumise eelra asus Parii-
si Kommune.

Kõue zivondiinide väljaarjamiseks Kou-
vendist oli muutunud üldiseks. 31. mai hom-
mikül hakkas lööma hädaakell. Rahvas
koques Kommuneeri juurde. Ehteks täitsid
sankülolid Kouvendi saolid. Rahvaraa-
dikuud nõeldud 12-komisjoni liikme-
te areteerimist, 22 saadiku-zivondiiiri
areteerimist, kontrevolutsiooniliste mänu-
katsete likvideerimist linnas ja koque
Prantsusmaal ülitse levahinnas kehtes-
tamist (3 sou'd nael).² Kouvent nões-
tus aimelt 12-komisjoni kaotamisega.
Selle funktsioonid anti üle Päastee-
mittele.³

31. mai liikumine ei saaveta-
nud lõplikku eesmärki. Zivondiinidele

¹ Лукин , lk. 95 .

² Манфред , lk. 186 .

³ Волин и Шарш , lk. 314 .

anti küll loök, kuid nad ei olema veel
peenetatud. Mõned ja teised ülestõuse
juhid keetsurid vahvast üles säilitama
valmisolekut uuteks võitleusteks, mida kind-
lalt ennustas Prantsusmaal välja kujunenud
poliitiline olukord.

1. juuniks ulatunud Pariisi meeldu-
sed žirondiinide kontrarevolutsioonilist pöör-
det ja 800 jaoksini tapmist Lyonis. Sellele
lisandunud teated ebadeest kindel ja kindel
mäenajal edusammudest. Prantsuskevo-
lutsioon oli jälle kriitilises olukorras. Selle
päästmiseks tuli ette võtta kiired abinõud.
Jälle hakkas kõlama hädaakell, mis keet-
sus vahvast võitleusele. 2. juuni varahom-
nikul püügid vahvamandid vahvuskas-
di ja vahvaväega Kouvendi. Kõhuvimud
olid suunatud Kouvendile vahvis iga
hetk tehistama. ⁴ Misuguse serve all
ei suetnud Kouvend enam kõrvalepöi-
gelda. Ta oli suunitud täitma vahva
nõudmised ja ennaldama võimude juu-
rest žirondiinid.

31. mai - 2. juuni vahvaületoes kõr-
valdas võimult suurvõimude, kes oli selleks
ajaks lõplikult üle läinud kontrarevolutsiooni

⁴ Барух и Тарпи, л. 315.

ridadene. Nad olid valmis, lähtudes kitsastest karmikeidest, oludestama revolutsiooni saavutused ja arvama riigipiir saelastele. Ühendused olid ise süüdi oma kaotuses. Valla päästnud välinõja, ei suutnud nad saavutada võitu ega vabust, süüdistades kuningat ja nõudes vabariiki ei sõandunud nad kõrvaldada monarhi ega välja kuulutada vabariiki, nad käisid kõigil olustavatel momentidel.¹

"Kas ühendused olid suure Prantsuse revolutsiooni keetjad? Ei. Kuid nad olid selle ebaõnnestunud, kõhlevad, oportunistlikud kaitsjad. Sellepärast võitlesid nende vastu jakobiinid, kes kaitsesid 18-nda sajandi esivindlike klari huve..."²

31.mail-2.juunil saavutati võidetud Prantsuse kodanlike revolutsiooni kodanlik-demokraatlik seund.

Revolutsioon laskis praktiliselt saavutuste õlgadel, kes lootsid, et võidetud tagajärjel espykonnas hävitatakse viletsus ja vaesus tehakse õnnelikeks. See valvama nide juure võrdusele oli XVIII sajandil võimaks allikas võitluses kodanlike revolutsiooni võidetud eest.³

¹ Mamojev II, lk. 205.

² Lenin. Osoboždenitsid ja unisiovaland, monarhistid ja ühendused, T., B. K., Tall, 1952, lk. 196.

³ Boruk u Tapu, lk. 317.

31. mai - 2. juuni revolutsioon tõstis liikumise etteotsa jakobiinid, kes olid sõlminud liidu plebeiliste rühmitidega võitluses maa demokraatlike ümberajajundele eest. Naja-
dus mobiliseerida kõik jõud võitluses re-
volutsiooni arevikale vaenlastega, sundis jakobiine laiendada oma sotsiaalsed
programmi ja tähtsena mõningaid ple-
beiliste hulkaoli nõudeid.

2. juuni ülestõus polnud ainult po-
litilist laadi sündmus. Sankülotid re-
kutarid selles mitte ainult partei, vaid
tated mõttes terve sotsiaalse klassi.
Parlamentarism oli lõõnud kõikumana,
saabus diktatuuri epohki.

Ülestõus ajal märkis Robespierre oma
taskuraamatust tähtsapaarväärse sõnad:
„On vaja ühtset tahet. See võib olla kas va-
bariiklik või rojalistlik. Selleks, et ta oleks va-
bariiklik, on tarvis vabariiklike ministreid,
vabariiklike trikisõna, vabariiklike valit-
sust. Välisohud tulevad kodanlastest,
selleks, et võita kodanlastest, on vaja ühen-
dada rahvas ... On vaja, et rahvas ühi-
neks Konvendiga ja et Konvent kasutaks
rahva abi.“¹

¹ Mamez III, lk. 13-14 (algteat ei
oleud rühmitajad)

Jacobinid võidid võime üle nomenklil,
kes Prantsesmaa ja revolutsiooni seisund oli
erandiselt raske. See oli periood, kes kogu Prant-
sesmaa kattis mäneliste kollektiga. Mänelid
eajalistid, mänelid võime juurest kikutatud
ziivandid. Näs departemang töeris teise
järel. Mänelid tugipunktides keijunud
Vendée, Lyon, Toulou. Sisemisele kaitse-
revolutsioonile lisandus välisvaenlaste kallalitung.
Välmistati ette ohustavad lööki Prantsuse revo-
lutsioonile. Tundes, et vabariik on hukkumas.
Misuqursolektoras võis revolutsiooni saaver-
tused päästa ainult tugev võim. Tingimus-
tes, kes enamus departemangudest mänelid,
ei olud teist lahendust kui diktatuuri väija-
kuseelamine. See toimus prantsuse laiaale
rahvahulkaale toetusel. Mündeta poleks re-
volutsiooni autud tingimustes olud võime-
lin. Täie õigusega nimetab prantsuse aja-
loolane Soboul rahkiolote (käitöälised ja
tolepojaid) Prantsuse revolutsiooni liikema-
panevalus jõudleedes, kes juures siindmes-
te käigu ohustandid kalltemata Pariisi rah-
kioloteid.⁴ Täie sellisele toetuspinnaale läis
jacobinidid võida põhiliselt perustada kaitse-

1 ^{Классе...} соднб. r, lk. 51-52.

revolutsiooni jõud, mis kolandis revolutsiooni lõpule ja pääta Prantsusmaa sõltumatu. Jakobiniidide õnnetus sekkleparant, et nad õigeaegselt oskand ühendada ja kaasa tõmmata laiad elanikkonna hulga, andes neile tegelevalt uude praktilisi hüvitusi. Seda, mida ei suutnud teha ei Arretar Kogu, Seadusandlin Kogu ega Zivandiinlik Kogvent 4 revolutsiooni aasta jooksul, mille eest talupojad olid võidelnud sajandid, tõstasid jacobinid juba oma võimudele 2. esimese kuu jooksul. Jakobinid lahendasid lühikesajaga revolutsiooni põhiküsimuse - agrariaalismuse.

Robespierre'i projektide järgi viidi koheselt ellu kolm olulist seadust, mis tugeldasid vastu kalvakihtide poolehoidu jacobiniidele.¹ Need olid :

1) 3. juuni seadus emigrantide varanduse müümise kohta, kusjuures need varad tulid jaotada väikestene osadene, et need seadaksid osta ka vaesemad kalvakihid.²

2) 10.-11. juuni seadus kogukonnamaade kohta.²

juba oma kalvikihtes 1789. a. nõudsid talupojad, et neil antaks tagasi kogu-

¹ Мамбег III, lk. 18

² Законодательные акты, lk. 344-349

konnamaad, mis olid neilt võetud mõis-
nike ja kiriku poolt 1669.a. alates. 1792.a.
25. aug. seadus ei lahendanud lõplikult
seda probleemi.⁴ Seaduse tähtsust piiras
säte, mille alusel mõisnikud, kes esitand
tõendi selle kohta, et nad omad kogukon-
namaid vähemalt 40 aasta jooksul, jäid
endiselt nende maade juuresteks. Tühist
külgert võimaldas see seadus haavata
kogukonnamaad enamuses suurtaluni-
ke poolt, kindlustamata ammu chal-
dateid maalappi kõigile külaelanikele.
See ei andnud maaga spekulatsioonist ja
kejunist põljeseks, mis tõusis külaades
alvardeks protestilaine nimetatud ra-
duse vastu. Kõnvent oli seeritud selle
seaduse tühistamiseks juba oktoobris, kus -
juures dekreed maal jäi endiseks. Zvian-
diinide võimutsenise ajal ei nihkenud
agrararkestimuse lahendamise paigast.

Uus seadus, mis võeti vastu 10. 11. juu-
nil, andis talupidajatele tagasi kogukon-
namaad, mis olid neilt võetud 200 aasta
kestel. Maa jaotamine nähti ette hin-
gude järgi, vaatamata soole ja vakerle.

4 Законогомерительное акто, кк. 297-298.

Mi subartel, palgatöölistel, kuu ka teenijatel, kes olid aasta elanud kogukonnas, oli õigus saada oma osa kogukonnast pärisomandiks. Saadud maalekki ei tohtinud 10 aasta jooksul võlgade katteks üles kirjutada.

See raader oli konkreetse sammuna rahva nõudmistele rahuldumises. Tähtsena miljoniliste taluvaluudega usku jao binidene.

3) 17. juuni raader fodaalvõrka täielikult hävitamise kohta.⁴ Juba raaderi enimene artikkel kiinnitas, et kõik maad endistele mõisnikele, kõik fodaalid õigused, isegi need, mis olid kiinnitatud moodunud aasta 25. aug. dekreediga, kaotatakse ilona igasuguse väljastuta. Sellega kaotati kõik fodaalne päritoluiga kohustused. Seaduse järgi tulid isegi need aktid, mille fodaalid õigused olid sime kantud, põletada.

Täielikult legaliseeris see raader talupoegade nõuded, mida nad juba ise olid hakanud elu viina väljastpoolt raaderist.²

⁴ Законодательное актом, лк. 349.

² Волки и Папу, лк. 389.

Erinevalt žirondiinidest vabastas jacobinide diktatuur maa fodaalset sõltuvust. See oli oluline talupoegade konnaagressiooni ühistuseks. Mis puutub aga talupoegade maataotlusesse, siis seda ei rahuldanud ka jacobinid täielikult. Nad ei järginud talurahva masside radikaalsetele nõudmistele nagu 1) emigrantide maade ülevõtmist talurahvale tasuta, vähendatud rendiga, 2) suurtalude tükeldamist, 3) maa kasutamise kindlustamist vähendatud rendi hinnaga — need talurahva võitleuskorrad ei viinud elle ka mitte jacobinid. Onet hüüdanid talupojad jacobinide agraarpoliitikat. Vaatamata oma pidi vale demagogiliselle agitatsioonile ei leidnud žirondiinid toetust talurahva massides. Talurahvas teostas riidalt jacobine.¹

Revolutsiooniline agraarradikaalsus leiab 1793. a. juunis ei taotanud maapuudust ega võltsust praetse külas. Sellele vaatamata on jacobinide agraarradikaalsus aeväärsele kohale revolutsiooni ajaloo, kuna ta tegi lõpu talupoegade fodaalsele eksploatatsioonile ja kõrvaldas taristused põlvkonnajärgse kapitalistlike areenemise teelt

¹ Борнун и Трапун, lk. 391.

Prantsusmaal. Jakobinid löid need sotsiaal-
majanduslikud tingimused külas ja tegid
võimalikuks prantslaste heroilise patriotsmi
ja nõjalise vapuse imed aastail 1793-94. „Tõe-
liselt revolutsiooniline arvestiendamine oma
aja üs launed fodalismiga, kogu maa sün-
demine, ning seljuures tõepoolest revolutsioo-
nliis-demokraatlike viirusega, kindlameel-
suse, energia ja ennustalgavusega, kõrge-
male tootmisviisile, rabale talupoja maaoman-
dusele — sellised on need materiaalsed, ma-
janduslikud tingimused, mis „imeväärse“
viirusega päästid Prantsusmaa”⁴

Laiendatud uus agraarpoliitika oma
toetuspinda, asend Jakobinid kiiresti konstit-
tsiooni väljatöötamiselle. Ettevalmistused selleks olid
nii tehtud juba ärevuudeinide võimuletsemise ajal.
Narsti pärast võimulettelekut — 10. juunil — andis
Päästekomitee konstitutsiooni komiteedil aruta-
miseks. Konstitutsioon oli läbi imbenenud Rousseau
ideedest ning tolle aja kodanlike demokraatide
austust püüdelustest rakendada kõige laiemat
poliitilist rabadust. Sellepärast kujutas endast
suurt programi võrreldes 1791. a. tseusurlike
konstitutsiooniga.

---

⁴ Lenin. „Ülwardar katastroof ja kuidas selle
vastu võidelda“, T., k. 25, Tall., 1954, lk. 337.

Suuri vaidlusi kehtunud erile konstitutsiooni
 sotsiaal-majanduslikele sättele. Tõlgi ettepanek
 rahastada vaesed maksudest. See tekitas Kouvun-
 dis suure ärevuse. Ingi Robespierre astus selle ette-
 paneku vastu, öeldes: „Kui te deklareerite, et vaesus
 rahastab avarusest erinõu maksude näol isa-
 maa vajadustes, siis selle samaga te deklareerite
 kõige enam tegeliku rahva osatähtsuse vähenda-
 mist ja loote rikkere aristokraatia. Need need
 aristokraadid... tuleksid rüüveti järeldusele, et
 inimesed, kes ei tase maks, ei tohi karistada ka-
 salituse healegevusest... Ma nõuan, et saame, tar-
 dis üht osa maksudest, saaks selle isamaa
 käest tagaandmiseks ühiskonna kasuks.“¹

Lõplikus konstitutsioonitekstis puudustes-
 ve rida need punktid, mis sisaldasid rahva-
 maaide sotsiaal-majanduslike nõudeid. Nii
 olid välja laugunud progressiivne maks, omav-
 diõiguse piiramine jn.

1793. a. konstitutsioon, mis võeti vastu
 24. juunil, töötas välja küllalt selged de-
 mokraatia printsiibid.² Robespierre'i poolt
 kirjutatud uus Suurimise ja kodanike õiguste
 deklaratsioon kuulutas ühiskonna esmaar-
 giks üldise õnne. Deklaratsioon tunnistas inimese

¹ Воин и Трапн, lk. 340 (algtoonist võlunud
 kättesaadav).

² Законодательные акты, lk. 330-342.

loomulikeks ja vöõrkaudamatuks õigusteks raba-
duse, võrdse, julgoleku ja omandi. Siisvabadus,
usutunnistuse vabadus, seadusandlikele initsiatiivi
vabadus, trükivabadus, petitsioonide esitamise va-
badus, õigustööle ja ühiskondlik teelus töövõime-
tuile, õigus haridusele, õigus ometada vastupanu
rõhumeisele, õigus ülestõusele, kui valitusele rikub
kalva õigusi — sellised olid Deklaratsioonis ja
Konstitutsioonis väljendatud demokraatlikud
vabadused. Sellega tõotati muuta Prantsus-
maa kõige vabamaks kodanlik-demokraat-
likeks vabariigiks maailmas. Selle esotas
pidi seisma seadusandlikkoigale, mis on vali-
tud üldise valimisõiguse alusel otsesel hääle-
tamisel. Jakobinid lootsid, et demokraat-
lik vabariik, mis annab kalvale maksimumal-
selt poliitilisi vabadusi, kindlustab selle samaga
ka kalva õnne. Samal ajal võis ne kõige de-
mokraatlikeem kodanlik konstitutsioon ainult
lubada, suutmata milleqagi garanteerida
lubaduste elluviimist. Garanteerida konstitut-
siooniga antud õigusi ei ole suutnud ükski
kodanlik konstitutsioon. Jakobinlik konstitutsioon
ei olnud selles suhtes erand. Vastasel korral
oleks ta pidanud ületama kodanlike
korra piirid. Konstitutsioon kinnitas

tõuna kapitalismi põhialust, kuulutades
võimandit pühaks ja puutumatuks. Ta
kinnitas kodanluse, s.t. rahemise võimet-
suse kalla enamuse üle. Täsi suutnud
hävitada kalla enamuse vellest ja vähe-
muse rikkuse karru naagu seda olid lootnud
eskiindlikemaad jakobiinid.

1793. a. konstitutsioon ei olnud järjekindl
oma demokraatlikes printsiipides. Otsesed va-
limised kehtestati ainult naadikelt valimistel
kalla koosolekule. Departmanquede ja muut-
ripaalorganeine olid need juba kallaastmelised.
1793. a. konstitutsioon jätkis poliitilistest õigus-
test ilma naised s.o. poolle Prantsusmaa elanik-
konnast.

Suigi jakobiinide konstitutsioon oli läbi
imbenud demokraatlikust vaimust, leidrid
sankülottide julid selle kõige nõrgema külje:
ta ei taganud milleqagi kallaamamide na-
tiraalsel hoolle. Nii kujunenid ka poliiti-
lised vabadused ainult deklaratsiooniks,
millel puudles vaalre alus. Sellest as-
pektist sai konstitutsioon "pöökaste" jul-
tide poolt tugeva kriitika osaliseks. Kõige
enam kritiseerisid nad konstitutsiooni selle-
pärast, et see "... ei garanteerinud leibu nunde,
kellel seda ei olnud" ⁴

„Pööraste“ seisukohtades väljendunud revo-
lutsioonilise demokraatia kõige radikaalsema
suuna juudlejad. Tänu „pöörastele“ võitis
jacobinlus ja sellepärast oli nüüd „pöörastele“
täielik õigus nõuda jacobinidelt oma huvide
igapäevast kaitsmist. „Pööraste“ arvates ei ole tege-
mist enam vabadusega, kui üks inimene
kõhku võib sundida teist nälguina. Liiga
vähe kõneldi konstitutsioonis rahva saatu-
sest, kuid selles ongi ta juures. ¹

Näga teravalt astus konstitutsiooni vas-
tu välja Jacques Roux. Tema ettekannet koos
ja varem hämmastanud jacobine ja tekitasid
muut protesti Roux' vastu. Öösel 22.
juunil kõnega kordeljude klubis, sõnas ta
jacobinidele: „Te ei ole midagi ära teinud
sankiõnnetude huksi, kuna nad pavad võit-
lust mitte rikaste, vaid vabaduse eest; kui
selle hõimandamine rahva veenimiseks võivad
sõaduse kätte all juba tikk tilga järel
teha verd, siis on vabadus saanud ilu-
saks, kuid pimedale naisele“ ²

Veel teravamalt astus Roux välja
25. juunil kõneldes: „Rahvuse rahva sa-
dikud! Sadee kord on selles pühhas reelemis

¹ Сборник, lk. 181 .

² Мамзег. Доработка, lk. 164 (alpkant
võimald kättesaadav).

kostnud kõned, mis kaitsvad egoistide ja kelmi-
de huvitegusid. Siin esitatakse tui kõrgel rasket-
hõoniga konstitutsiooniat. Demokraat te
sellega arjotaaži? ei. Keuletarite te väljasu-
maveelilise ülesotjail? ei. Määrarite te
kindlaks, milles seisab konflemisrabadus?
ei... Sellepärast ütleme teile, et te ei ole mi-
daagi teinud rahva õnnuks." ¹

Jaques Roux enimine kouvendis põrkus
sugavale opositsioonile esotsas Robespierre'iga. Ta
tegi suure pingutusi, et kiiremini häälitataks
konstitutsiooni poolt. Roux' kriitikas nägi
Robespierre „pööraste“ katsed tagasi lükata
jakobiinide konstitutsioon. Kõneldes 21. juu-
nil jakobiinide klubis, ütles Robespierre suure
pahameelega: „Lainatakse jakobiine, moutan-
jaare, kordeljere, neid rabaduse iidrid ti-
taane. Patriotismi kätte varjus sõltab in-
mene, kelle püüdlustes võib lähemalt ka-
helda, Rahvuskonventi selle ettekäändega,
et kui konstitutsioon ei sisalda raadeli üles-
otjat vastu, siis peab järeldatama, et ta
ei sobi rahvale, kelle jaoks ta on loodud.
Suimend, kas armastavad rahvast, kuid
ei räägi sellest, ja kes pidevalt löötavad

---

tuna huks, kiitlenata sellega, on väga imes-
tunud, kuuldes, et nende töö on rahvava-
stake ja et need ise on maskeeritud aristok-
raadid... See inimene julgus korjata oma
valpabiootilisi sõvanguid, millega ta püüdis
ümber lükata konstitutsiooni... Ma ütlen,
et just need, kes jultustavad Ma ja Kon-
stentsi vastu, on tegelikult rahvavauland." ⁴

Skolemad võitlevad rahva huvide
est omamoodi. Nõud nägid rahvast oma-
vikku ja võitlevad selle rahva est. Teised
nägid omamoodist ilma jäänuid rahvast ja
võitlevad selle huvide est. Nõitlus konstitut-
siooni ümber kujutas endast nega klas-
sivõitlust kodanluse ja kujuneva prole-
tariaadi vahel.

Jarobeevlike konstitutsiooni tähtsust
vähendab mõnetõra ajaole, et kujunenud
sisu- ja välispoliitilises olukorras ei oleud
õimalik konstitutsiooni üldse kehtestada.
Seda, veel XIX sajandilgi kõige demokraatliku-
mat kodanlikku konstitutsiooni ei ole ke-
hagi elle viided.

Jacobinid suunasid kõik oma jõupingutused rahvariigi edukava kindlustamiseks. Nõitles revolutsiooni vaenlastega nõudis kõigi revolutsioonilise valitsusorganite kooskõlastatud tegevust, tugevat sidet Pariisi ja provintside vahel. Koolimata mõningast vastupanust provintsidel, suutis Konvent saavutada oma käskude kiire ja täpse täitmise. Kejunes võrdlemisi viimistletud tsentralisatsioon, mida polnud ei Louis XVI -l ega žirondiinidel. Olulist osa teudas siin kohalike võimude initsiatiiv. Jacobinid viisid lõpule kiigi tsentraliseerimisprotsessi.

Tähtis roll jacobinide diktatuuris oli jacobinide klubil, mis arenes välja revolutsioonilise demokraatia juldivaks partiks. Kõik tähtsamad poliitilised probleemid arutati eluvalt läbi jacobinide klubis.

Kõrgemaks revolutsioonilise võimude organis oli Konvent. 1793. a. konstitutsiooni järgi pidi ne kyll lõpetama oma tegevuse pärast Rahvuskogu valimisi, kuid keerus poliitilise edukorra tõttu tuli valimised Rahvuskogune edasi lükata ja konvent säi-

litas oma poliitilised olukorrad normaali -
sekkumisele.

Jakobiinide loobumise võimude lahustumise
teooriat, mille järgi olid toimivad arstid
ja seadusandlik kogus. Oma mõju etendas
siis Rousseau' õpetus, mille järgi rahva
võim on jagamatu. Jakobiinide tegid Kouvun-
di ja selle julmivõimudega nii seadus-
andlike kui ka täidesaatva võime keskuses
ja kaudjaks. 1793-94. a. kujunes Kouvun-
t kõige tugevaks võimudeks Euroopas.⁴
„Et olla Kouvun, selleks on tarvis julgeda, osa-
ta, omada jõudu kontrevolutsioonile hales-
tamatuks hoopis jagada, mitte aga tema-
ga kokku leppida. Selleks on tarvis, et võim
oleks antud ajajärgu kõige esimehlikumale,
kõige resoluutsemale, kõige revolutsioonilisele
klassi kätte. Selleks on tarvis, et teda toetaks
kogu linna ja küla rahvaste mass." ² Selli-
sua iseloomustas Lenin jakobiinide dik-
tatuuri aegset Kouvunti.

Kõik jakobiinide riis- ja välispoli-
itilised küsimused koondusid Päästekomitee ja
rõdise julgeda komitee kätte. Mõlemad ko-
miteed moodustasid Kouvunti esivastutava
valitsuse.

1 Mамбэг. Доронбулга, lk. 154.

2 V. I. Lenin, Konstitutsioonilised elluviimid,
Teos, 25 r., Tall., 1954, lk. 179.

Päästekomitee alustas oma tegevust juba aprillis 1793. a. pärast Dumouriez'kestmist. Tema esotsas seisis siis Danton. Oma rõhulva poliitika tõttu Girondiinide rehetus tuli ta hiljem asendada. Juuli lõpul asus Päästekomitee koosseisu Robespierre. Sellest alates algas uus kalvurlike ja revolutsioonilise raike poliitika, mida toetasid keskkodanlused ja laiad kalvamaad. Robespierre'ile vaadati kui selle poliitika sümbolile. Ora kodanlusest sõitis vastu läkituse kalvale, kus nad lasburid Girondiinidele omast klamegismist. Robespierre'i julgetimisel otsustas neosa kodanlusest nüüd kalva eeturiasni kindlat piiridega piirata ja distsiplineerida teda revolutsioonilise valitsuse organiseerimise ja jakobiinide diktatuuri kehtistamisega. ⁴ Revolutsioonilise valitsuse tuli lahendada kaks probleemi, mis puudutasid tema rehteid kalvaliikumisega. Olitasis kooskõlastada sarkilottide poliitiline tegevus jakobiinide diktatuuri ja kalvurlike raike rajades-tega ja kooskõlastada nende notiaal-rod puudlused ja nõuded kodanluse puudlusest ja nõuetega, kelle käes oli tige-

---

Robespierre

⁴ codyr. V, lx. 138

likeelt revolutsiooni jultimine. ¹

Päästekomiteel oli tugev avalike arva-
muse toetus. Teda toetasid suurel määral, Pariisi kom-
muun, seitsionid. Tä moaalne autoriteet oli
väga kõrge. Revolutsioonilisel valitsusel polnud
mingeid erilisi, sõltumatuid poliitorganeid,
et säilitada kord Pariisis ja mujal. Kogu
valitsus jõudis sisnes ainekaks ühiskond-
like arvamuse ja moraali jõus. ²

Päästekomitee tuguvõrk oli väga lai.
Praegu iga päev tuli tal läbi saadada 400
- 500 kirjumust. ³ Selle liigelseure töö tustami-
seks oli ta jaotatud 6 seitsioniks, iga 2 Pääs-
tkomitee liiget.

Päästekomitee jultis kõiki diplomaa-
tilisi asju, määras ja kõrvaldas armeede ülem-
juhatajaid, töötas välja sõjaväikeele plaane.
Talle allusid kõik ametiisikud ja asutused, kes
olid kohustatud esitama oma töö kohta re-
gulaarselt aruandeid Päästekomiteele. Tä võis
arvestada nii tsiviil- kui ka sõjaväeametikan-
d- ja, kui nad ei täitnud kowendi käsku.

Päästekomitee peatahelepäanne oli suunatud
kaitse orgaaniiseerimisele välisvaenlaste vastu,
mille tõttu Prantsuse sõjaväe kõrgeim ülem-
juhataes siirdes järre-järgelt Päästekomitee kätte.

¹ Подосенев
Годыноу. V, lk. 138.

² Мамоев, Поповоузка, lk. 155.

³ Бонини и Шапи, lk. 358.

Selle kõrval organiseeris Päästekomitee ühiskondlike eliteeride ja tegeles teiste majanduslike probleemidega.

Ühiskondlik julgedekomitee organiseeriti juba Kõueendi tegevuse algpäevil. Tema ülesandeks oli võitlus sisemise kontrevolutsiooniga — monarhistide, žirondliinide, spioonide, diversantide, spekulantide ja teiste sadusrikketega.⁴ Ühiskondlik julgedekomitee võis anda kärke arutleviseks, kutsuda välja kahtlustatavaid ja müüdistatavaid jne. Mõlemad komiteed otsustasid ühiseil istungeil poliitiliste kehtete üle küsimisi. Seni, keemide vahel poleud lahkelisid, sisendand nad tõsist hirmu rabamaigi vaenlastele.

Järelevalvet kahtlaste isikute üle pidand kahtadel revolutsioonilised komiteed, mis asetati 1793. a. mais. Alles laiali üle Prantsusmaa, moodustand nad raquörögu, milleni sattund spioonid, väliskirikud ja emigrantide agendid, žirondliinid. Revolutsioonilised komiteed osutund pilti — kull Kõueendi silmaaleks, kõvadeks ja kõleks.

Poliitilise iseloomuga kahtasjad otsustati Revolutsioonilise tribunali poolt. See

⁴ Bonnier u. Tapin, lk. 360.

loodi 17. aug. 1792. a. Tribunali otsus oli lõplik ja ei kuulunud edasikõlbamisele. Otsuse lausutamisel võeti tribunal eelõige arvane koltsuaalne nõuandest päritolu. Nimekad, kõrgest soost isikud sattunud välimagi koodeerik-keemise tõttu giljotiini alla. Tõttavale isikute suhtes oli tribunalil täielik õigus oma otsust peh-
meendada.

Raske majanduslik ja finantsolukord nõudis erakorralist abiõuele tarvitusele võtmist nälja ja laenu vastu. Selliste abiõuele kulka kuuluvad dekreedid kuld- ja hõbeasjade konfiskeerimise kohta, kuningaga su-
petisega rahatähtede äraõigamine, maksimu-
miseades, pärisõiguse vastand koodeerid. Nime-
tallud koodeerikud pidid saama vastust
audma tribunalis. Revolutsiooniline tribe-
nal etendas tähtsat osa revolutsiooni saulast-
te vastu võitlemisel.

Päästekomitee poliitikat kohtudel viisid
ellu Kõrge komissarid, kes alates 1793. a.
märtsist suunasid igam departemange. Neu-
de ülesandeks oli kontrollida kohalike võimuu-
organid ja nende vajaduse korral järele kord.
Kõrge komissaridel tuli pidada pingelist
võitlust föderalistlike liikumisega. Sessis sellega

riisid nad läbi kohalike administratiivorgaanite
pühastamise ja nende täiendamise revolutsioo-
nise usuvate inimustega. Komissaridele oleud
sugugi koguendi pimedad käsutajad. Nad
ei kartnud vastetest ja tülistand sageli kolle-
del, vastavalt oleudele, Riigikomitee otsusi ja
julistid selle tähelepanu ta vigadele. Oma
ülesannetega hilgavalt toimne tulnud komis-
saride heulgast tuleks enplaanile tõsta
Saint-Just'i ja Robespierre'i veeuoe Robes-
pierre - Nooremad.

Suured abi reorgaanile osutand re-
volutsioonilised komiteed departemangudes.
õnimeud rullised aretati 1793. o. mais. Revo-
lutsiooniliste komiteede järelvalve määris
Prantsusmaa nagu võrke, millene takeerde-
sid enamus revolutsiooni oleatavatest vaer-
lastest - rannet mitteandunud vaimulikud,
emigrantide ja välismaalike agendid, õiendii-
nid. Revolutsioonilised komiteed salvard
piiride järel, kaitsend eheudesteid, kontrol-
lised pane, paigutand kalitusvalerid vang-
lase. Õesotsas sammus sellel kindlasti
Pariis.

ühvaegset revolutsiooniliste komitee-

duga tugutsid kollektiivsed edukaalt kalva-
ühingud. Kui enimad olid valitsusorganid,
sis viimased olid ühiskondlikeel organid, alles
jakobiinide kleebi ideelise pulitumise all. ⁴ Revo-
lutsiooniline valitus taetus kalvauhingutele,
kellele ta teovetas valituse ürituste põhimõt-
teid. Andmed neile rätte instruksioonid, jät-
tis valitus kalvauhingutele suure tegevusa-
baaduse näidata üles initsiatiivi nii inimeste
valituse kui ka revolutsioonilise võime organi-
seerimisel.

Jakobiinid onand karitada kõige
ohtraberamalt revolutsiooni jõude. Jakobiinide
diktatuur püsis suurema hädaku pulul
tugevana elkoige oma tiheda rideme töt-
te namidega. Selline kalva algatuse ja
ohustusvõime karutamise oli Prantsuse aja-
loos esmakordne nähtus. „Tõeliste „jakobiinide“,
1793. a. jakobiinide ajalooline suureus seis
selles, et nad olid „jakobiinid koos kalvaga“,
kalva revolutsioonilise suurusega, oma
aja eskuudlike revolutsiooniliste namidega. ²

Jakobiinide diktatuuril kindlustas de-
lisset sõjaväe ümberkorraldamine. Seniste

⁴ Борух и Тарух , lk. 365 .

² Lenin. Kõutrevolutsioon areb paldungile,
T., 24. k., Tall., 1954, lk. 493 .

linivägede ja sabatalitlike partaljonide asemele
 oli Päästeväenitee ülitse armee, mis allus üht-
 sele määrustele ja ühtsele juhtimisele. See oli
 revolutsiooniliselt meelestatud rahvavägi, kuhu kuu-
 lus prautilaste aktiivsem ja parem osa.

1793. a. ^{algu} oli Prantsuse armee ligi 220 000
 inimest. Nubruaris täiendati seda 300 000 sa-
 batalitlikega. 12. aug. eritas konvent läkituse
 kogu rahvale, kutsudes kõiki prantslasi rahva-
 de juurde kaitsma vabadust. 23. aug. ilmus-
 ki dekreet rahvakaitsvate moodustamise kohta.⁴
 Seni, kui saenlane ei ole välja astunud vaba-
 riigi territoriumilt, on iga prantslane alalise
 mobilisatsiooni olukorras. Niilgi sõjaväekohus-
 lasele ei ole õigust asendada end teise isikuga.
 Enimsteada lühivad lahingutarnes vallalised
 noormehed. Abimehed valmistavad relvi,
 naised õmblevad riideid ja hooldavad haava-
 tuteid.

Nalitsuseabinõude tulemusena ulatus
 armee arveldus koostis 1793. a. lõpus 642 000 meheni.²

Sõjaväe juhtimiselt kõrvaldati endine
 ebakindel juhtkond, kellel puudus sõdurite usal-
 dus. Uus juhtkond valiti sageli juba sõjaväe
 meeskonnasest. See tõstis tunduvalt armee
 revolutsioonilist võtlusvõimet ja tugevdas dist-

¹ Законодательная армия, lk. 352-353.

² Воин и Пария, lk. 377 jj.

ripliini. Prantsuse valvavägi meeltes saavustele kardetud vastas.

Jakobiinid lahendasid Prantsusmaa esimesi poliitilisi probleeme julgelt ja järjekindlalt. Majanduslike küsimuste lahendamisel tuli neil aega peudes rajalikult otsustavem. See oli jakobiinide diktatuur karsimise sõlmpunkt, kuna just neil ilmuvad teravalt sõdaüksus ja töötavale hulkade lahkuvimekuud.

Rahvahulgad olid sõdaaegselt tõsiselt võimelt maksimumil. Tegelikult peetis nende loostus. 4. mail maksimumisadaes olid sellised puudused, mis võinud olla saadud iseloomu muutada. Peas departemangudes moodustati need traditsioonile revolutsioonile raevlike elementide poolt. Hiljuti maksimum ei saanud iseenesest parandada töötajate olukorda, sest, võttes aluseks 1793. a. algul kehtivad hinnad, mis revolutsiooni käigus isegi ülimalt kõrgle olid muutud, just sanktsioneeris ülikõrgeid viisihinde. Selle asemel, et kehtestada hädal, tugetas maksimum nälga ja viletsust.

Revolutsioonilisi võimust organeid taastas majanduslikult olukorras õiget iluvaldet saamast rahelike organeid tegevus, kes saqli andrid tugelkust olukorras säärast pildi. Departemangudest saadudid kõrvandele

murettevitavad tated. Paljud piirkondade ka-
 nikeid lausev nälgistid. Pluud karkad med ju-
 hued, kes inimesed pidid sööma loomatoite.
 äiti rasked olid leuad viljavaltes nügistes kuu-
 rajoonides. Nälgid inimesed olid karkad isegi
 sõjaväe noomaladestid. Kõvendid saadikud
 Arras'ist, Lille'ist, Amiens'ist karkad Pääs-
 tekomiteele, et neil lähub suuri saavu korala
 koida karkat tagasi sõjaväe laadude juurist.⁴

Kaemelik maavaltojalat aristokraatia
 tegi kõik selleks, et majanduslikke raskust ni-
 vendada ja koida võimeorganeid pidevas
 häiresisendis.

Maksimeerisadest viidi ellu igas
 departemangus viinvalt. Põljadepartemang-
 quid viivitandid maksimumi sõjakueheta-
 misega 30. maili. Tähtist piirkondadest, kus
 maksimum oli varem välja kuelletatud,
 kades vii üldse müügil. See soolas põljis-
 departemanguid, kes selle realiseerimise di
 kaulikem. Pas-de-Calais' departemang
 sai vilja koida oma leuul ainult sel tingi-
 musel, et suurendas sõjamaksimeeri 2
 livre'i võrra.

Viljahindade viinves ei departemang-
 quides segas maksimumi tõelist mõtet. Ni

1 Мамбоз. Доробужна, стр. 151.

miis Barnais' talupoeg vijandi 45 livre'i,
 La Mache' s - 55 livre'i ust. Gironde'i departemangus ei viidud maksimumi elleu kuui
 auguri algusei. ¹

Näljart oli püüdes seal, kusnda kõige
 ohuerraja oli, kuid kes miingihind oli vähem
 soodne. See tingis narmide uue nõude tühis-
 tada see hukatust toov soodus. "Parem on
 maksta liiva ust väga kõrget hinda, kui et
 olla täiesti ilma liivata," nõuti Champagne'ist.²
 Kujunen sõllemisi lei arvamus, et viiltsesent ja
 näljart võib päästa ainult kindlate vijahinda-
 de kaotamine.

Konvent ei oleud nões muutma
 4. mai soodust. Ta nägi selles mitte ainult na-
 jaudeslikku, vaid ka poliitilist küsimust.
 Nimelt oli maksimumi kätte viideldud see
 vihmatus, kes seisis revolutsiooni arenemise
 ust. Konvent pidi nda parteid arvestama,
 sest sellega läksid kaasa 31. mai - 2. juuninok-
 samarid, võites žirondiine. Departemangud,
 kus aga nõudrid maksimumi tühistamisest, olid
 enamuses žirondiinide võime all, kes traditi-
 kelt ja stihhiliselt soodustand maksimumi
 nurjumist. Jakobiinide isasood pelet

¹ Mamez, Popovobuzna, lk. 146.

² samas, lk. 149.

poliitilistel kaalutlustel minna nende poolt ühildatud teed, enamat rahvameemide silmis komisjoniteerimata. ¹

„Pöörand“ kritiseerisid jacobinlike võimeid mitte niivõrd selle majanduslike tegevuse pärast, kui võrd selle kõhela hoiaku tõttu võitluses sabariigi vaulastega. Nad nägid kogu majanduslike häda põhjust revolutsiooni vaulaste tegevuses ja nägid nende karmi karistamist. „... on vaja, et gilyotini tihutaks rahtpidamata, et alatu kurjalugija Marie-Antoinette, keetud - kindralid, kes müüsid Condé, 'Salamiennes', valilised raadikud, kes taland koalitsiooni tühavõudega, Vendée määrajad ja föderalistlikud departemangud, õnarmuredjad administratsioonid, bašigland kohtunikud, kontrevolutsioonilised väimelised, ülesõrjad, spekulandid, intrigandid, raudnõelased - mee tõelised keimejad, oleksid oivitamatuks antud kohtu alla ja gilyotiniil hukustakrid oma karitööd... sest olge kindlad, ... seni, kuni olevad need kurjalugijad, on sabariik alati õhus ja patriootide verd valatakse ajata,“ ² öeldakse „pöörant“ lükites.

1 Мамъез. Дореволюция, lk. 153.

2 samas, lk. 208-209 (alpeert ei oleud kätt saadav).

Nii nagu jakobiinlik Konvent, ei kitznud „pööraste“ agitatsioonil hääks ka Marat. „Pööraste“ radikalsetest nõudmistest lugus ta välja saba-riigile sarnelikkuse tegevust. Ta lehes ja kõnedes ilmus arvavaid lööke Jacques Roux' ja teiste „pööraste“ vastu. Marat nimetas neid valepatriootideks, kelle tegevus on ohtlikem kui aristokraatide ja monarhistide tegevus.¹ Ameerika kirjures ajakelliseks, et just Marat' nimega opereerides jätavad „pöörased“ oma võitlusest. 13. juulil tappis zirondeide kätivane Charlotte Corday Marat'. Marat' surm vapustas tegevalt Pariisi ja kogu montaignealikkuse Praetoriumaad. 3 päeva hiljem ilmus juba Marat' ajaleht Jacques Roux toimetuse juhtimisel all „Le Publiciste de la Republique française“, par l'ombre de Marat, l'ami du peuple.² Roux jätkas isegi Marat' ajalehe numeratsioonil. Arvatakse Marat' populaarsust, taiparid „pöörased“ õigesti ajakelliseks, nimetades end Marat' poliitilisteks järeltulijateks.

Jacques Roux'nt ei jäänud maha ka Leclerc. Tema toimetusele hakkas ilmuma ajaleht „L'ami du peuple“ (Marat' enimise ajalehe juhtimisel). Nii said „pöörased“

1 Marat III, lk. 332 jj.

2 Marat. Доработка, lk. 188.

korraga 2 ajalehte. Sellepärast Mariat' surm
sotsiaalse agitatsiooni peetamise signaaliks,
mille hingetajaks said „pöörased“. Nii rüü-
sui ka välitingimused sodeustarid selle
agitatsiooni. Otsused muutus aga iga
päevaga äärmiselt raskemaks. 10. juulil tabo-
rid revolutsioonilist armeed koostused Vendée's,
12. juulil kaotati Condé, 23. juulil Mainz ja
31. juulil Valenciennes. Austria armeed, saades
toetust inglise-hollandi vägedelt, lähenes
Pariisile. Praegused teadeti Touloni lange-
misest inglaste kätte.¹

Janobiinide hinnang Roux' ja Leclerc'i
suhtes sel perioodil oli revolutsioonilist eitar. Neude
arvatesolid Roux ja Leclerc lihtsalt inglaste
ja austrelaste agendid, kes seerus kirjari-
ku-patrioodi nime all levitand laimur-
nimeki ajal, kes vaenlased ümbritsed ja
deustarid rabariiki.² Kui „pöörased“
oleksid osanud sajalikul määrat hoida
sast oma hulki, et peatada rahutuuri ja
korvatuuri, oleksid nad võinud saavutada
uusid järeleandumisi Konverdi poolt. Kuid
ei Roux ega teised korvatuuriki püüda-
da „pööraste“ võitlestaimu.³

1 Mamozev. Дореволюция, lk. 190

2 samas, lk. 212-213.

3 samas, lk. 177

Konventi ja kalvaramide vahuvord
muutus äärmiselt teravaks. See ähvardas
ahendada Jakobiniide taluspinda. Konvent
oli sellepärast sunnitud arvestama mõnui-
gal määral kalvaramide nõudmist. Ku-
na maksimumiseadles enmast kehtestatud
režiul ei õigustanud, pidi Konvent asuma
selle küsimuse arutamisele. 27. juunil otsus-
tas Konvent teha mõningaid parandusi
senikehtinud maksimumiseadluses. 1) Tuleb
ühtlustada viijahind kogu Prantsusmaal,
mitte lubada siin departemangude oma-
voli. 2) Linnu maksimumi laiendatakse
ka jahule. 3) Parandatud maksimumisea-
dust tuleb rangelt täita. 4. mai radus
ei lubanud viija osta väikekiilt küladest,
vaid selleks organiseeritud turgudel. Tähe-
pejad aga ei sunnitud kaupliski koguma
müügiviija turule. Nad rajandi nida, oo-
datis soodramaid õimalusi ja aegu kaup-
lemiseks. Nõudne rahuldlematus maxi-
mumiga väljendur 83 kalvaramooleku otu-
ses, milles nõuti maksimumiseadluse
kastamist. 2. Oma seisukohta motiveerisid
nad järgmiselt. Maksimum laseb talupo-
gedel liiga väike kooruano, ta alandab

1 Mamez. Доробезна, л. 177

2 Тамар, л. 193

tuna produktide hindu. Talupoeg peab oma vilja müüma kindlaksmääratud hinnaga, samal ajal tõusevad kõik teised hinnad. Talupoeg protesteerib niisuguse ebõigluste vastu, peites oma kaepe. Sellele olekord tingis viljaga spekulatsioonid ja müüdas toiduainete puudust linnades. Sellepärast pidas Päästekomitee vajalikuks lubada iga vilja vahetult nende omanikelt.⁴

Maalamata tarvitusele võetud abinõudele suurens toiduainete puudus Pariisis iga päevaga. Pariisi peamised viljavarustajad - Normandia ja Bretagne, katkestasid viljako Pariiske reis piirkondades alanud rahutuste tõttu. Pariisi Kommuneis arutati pidevalt toiduküsimust. Et reguleerida ja normaliseerida toiduainete jaotamist, kohustati toidulojad andma iga päev aru turul olevast jahu hulgast ja iga kahe nädala tagant jahu ja vilja juurdevõet linnale. See kõik aga suurendas toiduainete juurdevõtet Pariisi. Paljud pagarid sulgesid jahupuuduse tõttu oma pagaritööstused. Tüüpiliselt ajas linnalinnikeel hirmuaine ärevuse.

20. juulil pidi Riigikomitee nende vahustamiseks teatama, et pagariatele on päevas välja antud 325 punda jahu.¹ Samal päeval kehtis Konvendis üles nõue kehtestada kindlad hinnad kõigile hädavajalikele toidu- ja tarbeesemetele. 26. juulil võeti see ettepanek riigis kujul vastu.² Nii riigis säilitas veel müügihindade vabaduse, kuid kõik hädavajalikud tootjad aruand nädalst peale riigi kontrolli all. Tühistati kaubandusvaladused. Kaubanduskomissarid olid õigus igal ajal kontrollida kõiki ladusid, hoivereeme, ai-tu. Kaupmehes võis oma kaubale kiire ise kehtestada hinna, kuid ta oli kohustatud olema olemasolevat kaupade tingimata laskuna müügil. Üheselt ja pekkelatsioon kehtestati kriminaalkehted. Seadusega kindlata ka esmajärguliste tarbeainete nimekirjale kehtestatud: liha, lüha, vein, kartad, jahu, aedvil, püreevil, või, äädikas, kalle, vein, süsi, püree, püree, taimõli, sooda, seep, mesi, suhkur, sool, kuivatatud, süsikatud, soolatud, marineeritud liha või kala, kaup, paber, nahk, raud, tvas, vask jms. Kellel neid tooteid leides, see pidi nädala jooksul teatama kohalikele valitsusorganile nende arvelevõtmiseks.

1 Матвеев. Доклад, л. 190 .

2 Законодательные акты, л. 350-352 .

Sisuliselt rääkis jaoobeeinlik taavent „pööraste“ nõudmistest rääda, keegi to rääda atelikeelt ei tahtnud tunnustada. Tegelikult polevad jaoobeeinidele autud keevakates tingimustes teist väljajäätust. Nad ei võinud diktaatorvi kindleestamise ajal riskerida valvamaride poolekõige kaotamisega.

Rahulolematult laades elanikkonda hulkaades teatas tradimatus toilustamise tegelikust demokraat ja ebaseadlikus homme päeva sulitus. 17. aug. siindistas Jacques Roux teavalt valitust, et see ei pühenda valvast ühikene neudedene. „Barbarid-administratoorid, patriootilised petised, kontrevolutsioonilised egoistid! Millise õigusega te varjate toilustamise tegelikku oleorda? Suured rahvuslike ühised teavad lähendada valva oravõtel. Mis vabadus me on, kui pole õigust teada, kes homseks luba on või mitte. Milleni võib selline avalikkus, kes ainult kolmel nimisel on toidusissetoo võeti?... Rahvas mõistab kõike... Tä teab, et te ei taha näidata talle oma arvamatusid, et ei saadaks kontrollida kauge, millest te tegite korrumaalika enese jaoks; te teab, et te käägite viljapudelest ainult sellepärast, et liba kallimalt müüs... ja kui ma ei oleks

rendunud mõnede ametikandjate arusaas, kes teid juhivad, ma ütlesin, et te olete läinud kokkuleppel emigrantidega, et viia rahvas määsle... ma ütlesin, et te olete ära ostetud minister Pitti poolt... Sest kust muide tuleb see raha, kas see rahvalubega ääretulele nõudmistele, kes tahavad teada, millises olekorus on toidukaainid? Üks küsib: see on kas heas olekorus või mitte..."¹ Jätkuivad eirakonadunud enamus välja Jacques Roux' teavet. 27. aug. ta aretlesiti.

Päästekomiteel läks korda kindlustada Pariis mõnevõrra toidukaainetega. See summutas rahvanamade rahuldolematuse. Nimelt kiinitati 9. aug. Burdoni poolt etetatud projekt riiklike viljahooldate loomiseks. See nägi ette luma igas distriktis riiklikud viljahooldad, mis pidid olema pidevalt avatud vilja ostuks ja müüeks kindlaksmääratud muutumatute hinnaga. Alguks otsustati vilja hooldatens osta. Viljahooldate juhtimine paudis distriktidele enustele. Sees sellega kerkis mõte organiseerida ka ühiskondlikud levatööntused. Senini

---

¹ Mamsy. Дорозбушка, lk. 215-216 (alpeks' e oleud ratsaadav).

tuleb aga vafagaarid ja nende poolt valmis-
tatar toodang võtta range riikliku kont-
rolli alla. Nõuduse korral võib nende too-
dangut ka keelata. Samal päeval et-
sentali elivajagamiseks rasked riik-
süsteem. See parandab tunduvalt jaotamise
organisatsiooni, kuid ei avaldunud mingit mõ-
ju teiduvainete hulgal. Kõige lähendamisel
riikliku viljahoolduse rajamine lõplikult teitlus-
raskeni.

Ühtamaksud teitlusraskused viisid
Päästekomitee 14. augustil äärmise abinõu-
deni. Päästekomitee lähtus ilmselt kuma-
gi Davdovi poolt lausunud mõttest: „Sõja valitus,
kes ei ole võimeline kindlustama rahvale
elatusvahendeid, riskerib murda oma kaela.“
Näljast vabanemise äärmise abinõuena oli
vilja keelustamine. Konvent jõudis sellele suu-
re kõhkleusega ja pikkamööda. Ainult
äärmine häda sundis konventi minema
sellisele vabaduse piiramisele, mis jano-
biinide ideaalidele nii tugevalt vastu käis.
Selle raskuse alusel tuli kogu vilja vaba-
riigis arvele võtta. Sõja talunik võis en-
dale jätta ainult niipalju, kui palju

keelus ta perekonna toitmiseks. Kogu ülejääk tuli anda riiklikesse viljahooldatuse. Perekondlikud viljaest taruti ülitse tariifi alusel: 14 liivri 15 saud poodant inimisel keel male madale väljakuulutamist, 13 liivri 5 saud poodant järguval keel. ¹ See stimuleeris talunikke kiirestama vilja areandmisega viljahooldatuse, mis omakorda võimaldas kiiremini lahendada tootlus-
raskeid.

20. aug. kinnitati kindel hind ka kaerale. See oli aga liiga kõrge, ületades isegi nisu hinna. Loomapidajad elistasid niid loomi sööta nisuga, mis oli odavam, kuid mis oleks vähendatud elanikkonnale näo-
ratud niigi nappi toiduainet. Sellepärast täiendati 23. aug. seda madalust tingimusega, et kaera hind ei loki mingil juhul ületada pole nisu hinnast.

Pärast pikka visa võitlest lahendasid jacobinid põlvliselt ka Prantsusmaa esimesed sotsiaal-majanduslikud probleemid. Sisuliselt viisid nad ju ellu „pöo-

---

¹ Мамез. Дороговизна, ек. 232 ж.

"karti" majanduslikud nõuded ja need
just tänu terroristlikele meetoditele, mida otsus-
tavalt olid nõudnud "pöörased". Päästeko-
mitte läks äärmuslike abinõude kasuta-
misele ainult selle tõttu, et tegelikkus tões-
tas kõige selgemini vabaduse võimuri mitte-
vastavust seadustele välis- ja sisepoliit-
listele sündmustele. Demokraatiline vabadus-
tega ei oleud võimalik tulla toime riija-
omanike omavõlga. Nii kindlad hinnad
kui ka rekvizitioon ei oleud mitte too-
retiliste kaalutluste tulemus, vaid see kas-
vas välja tegeliku elu praktilistest vaja-
dustest. Jakobinide tegevustes tuleb
märkida, et nad oskavad lõpuks riiski
nõista ja suunata oma majandus-
likku tegevust tegelike nõudenisti ra-
huldamiselle. Tänu sellele tegevuse ja
kindluste jacobinide diktatuur märga-
tavalt.

Sotsiaalmajanduslike proble-
mide lahendamisel jacobinide poolt
võisime märgata olulisi puudusi, ebajär-
jekindlust ja kõhulust. Selles ei ole
süüdi mitte niivõrd jacobinid ise,
kui nende klamikeeleus ja klampiratus.

Kogu nende kühündimatus tulenes ajaste iseloomust ja revolutsiooni eelannetest. Tuleb nõustuda Auguste Cornú marxistlike seisukohtaga, kes väitas, et Prantsuse revolutsiooni pühalust ja omapära tuleb seletada asjaoluga, et Prantsuse revolutsioon polnud võimeline lahendama sotsiaalseid, veidi paupristri probleemi. See ebaõnnistus ka jaobiiinlikele Konvendil, mis omal oli poliitilise võime, poliitilise mõistuse ja energia poolest kõige kõrgemal astmel. Kui kodanlikud ei oleks tahtnud kaotada paupristri, oleks ta pidanud kaotama proletariaadi ja koos sellega ka iseennese. ⁴ Selline lahendus XVIII sajandil oli võimatu.

Jaobiiinidiktatuuril on siigavalt progressiivne tähendus. Demokraatlike väikekodanlike partei esindajatena läks jaobiiinidel võrdselt tähta oma ajalooline ülesanne. 1793. a. augustis-septembriks oli kodanlik revolutsioon põhiliselt lõpetatud. Jaobiiinidel läks võrdselt seda tõestada tiivsaaniilottide toetusele ja „pööraste“ meetoditele.

---

⁴ Cornú, lk. 571.

3. PEATÜKK

ROBESPIERRE'I OSA

JAKOBIINIDE DIKTATUURI RAJAMISEL

JA KINDLUSTAMISEL

Suur Prantsuse kodanlik revolutsioon tõi endaga kaasa terve plejaadi silmapaistvaid revolutsionaäre, poliitikatigulasi, raepalikeid, andmeid kunstnike ja kirjanikke. Nende inimsteegilooline saatus on kujunenud väga erinevalt. Osa, kelle mõju revolutsioonile oli ajutine, meenutatakse vaid harva, teid osa, kelle tegevus jättis revolutsioonile oma jälje, on saanud kaugele üle aegade ja mälestus nendest kandub edasi põlvkond põlve. Viimaste hulgas on kindel koht Prantsuse revolutsiooni suureks Maximilien Robespierre'i jaoks.

Maximilien - Marie - Isidor Robespierre

sündis 6. mail 1758. a. Artois' provintsi pea-
linnas Arras's. Taisa oli advokaat. Maximi-
lien oli allesf-aastane, kui suri ta ema.
Seejärel jättis perekonna maha ka isa, kes
sarti puale seda suri. Põisi kasvatati
üles sugulased.

Algharidesse omandas Robespierre
kohalikes keskkoolis. Edasi õppis ta Louis-le-
Grand'i kolležiis ja Sorbonne'is õigusteadus-
konnas. Kõos teadmiste omendamisega
rõjunus ka Robespierre'i maailmavaa-
de. Mitte niivõrd õppedistsipliinid, vaid
just sündmuste ja revolutsioonilise tige-
likkus ja valgustusfilosoofide seisukohtad
rõjundati Robespierre'i ideeliselt. Tä-
tendus põhjalikelt prantsuse valgus-
tajate töid. Olustavalt mõjus Robes-
pierre'ile aga Jean-Jacques Rousseau.
Robespierre on ise Rousseau'd sageli ni-
metanud oma õpetajaks. Tänuks oma-
daski Robespierre võrduse, vabaduse ja
valva sooväänduse põhimõtted, jäädes
nendele teeks suuremari. Rousseau, "ühis-
kondlik leping" oli Robespierre'ile suureks
abiks jakobiinide võitlese teoreetilisel
põhjendamisel. 20-aastasena kohtus

Robespierre oma õpetajaga isiklikult. See koh-
tevine jättis Robespierre'i hinge kustu-
matud mälestused. Robespierre püüdis oma
mõtetes ja tegudes jälgendada Rousseau'd
roqu'e'e juures.

Kõik ühiskondlikud lõpetamised ja 3-aas-
tast praktikat Pariisis otsustas Robespierre
tulla tööle oma kodulinna, et siin võidel-
da õiguse eest. Nõor Arras' linnaadvo-
kaat paistis silma arekuse, õiguse ja hu-
maansuse poolest. Tema autoriteedi tõnu-
tunnistas fakt, et 31-aastane valiti Ro-
bespierre generaalsekretäriks. Sellest ajast
peale algas Robespierre'i režiimi te-
gevus. Temast kujunes raudse tahtega
õõlleja fodaalvõim ja monarkia kuku-
tamise eest.

Robespierre kasutas oskuseid
ära oma saadikportree ja õigusi.
Päevavalda arvamest peaaegu iga vaid-
lusalese küsimuse kohta. Tõsi! Mitte
kohesi saanud Robespierre'i seisukohtad
riidevõimude osaliseks. Tal tuli läbi-
vel pikete selleks, et panna oma saad-
lana raikides keelama ja lõpita-
da oma enimmise keelajate tõrjulist aplee-

sidega.

Teiseks tribüünikus, kes Robespierre võis
arendada oma raatrid, oli jakobiinide klubi.
Robespierre, kuuludes jakobiinide klubisse ab-
lu loomisest alates, omandas siin teige
reette püsiva kuulsuse ja poolehoidu. 1791.
a. märtsis valiti ta isegi klubi esimeheks.
Alates 1790. aastast tunnistas rahvas te-
da kui oma huvide tõelist kaitsjat.¹
Jakobiinide klubis pidas Robespierre oma po-
simad kõned legistatiivi päevil: siit juba
tista kampaniast püramote isikupa-
badeuse eest, kodanike jagamise vastu
aktiivseks ja passiivseks.² Robespierre
sai hulgaliselt kirju, millede saajad, Ro-
bepierre'ile sageli tundmatud inimesed,
avaldasid talle siirast poolehoidu.
Nii kirjutatakse ühes kirjas 11. aug. 1790.:
„Ma ei tunne Teid, kuid Te olete kuulus
inimene. Te olete mitte ainult ühe
provintsi saadik, Te olete inimekonna ja
rabariigi saadik. Saint-just“³
Jakobiinide diktatori päevil kirjutas
Saint-just'ist Päästekomitees Robespierre'i
lahutamatu võitlejakaaslane, jakobiinide

1 Manfred. Robespierre, lk. 33.

2 Lykur, lk. 84.

3 Мангауэр, lk. 332.

poliitiliselt guverneringult teiselt. See tähis-
tas Rantsuse sotsiaalne revolutsiooni
uus, kõrgeima etapi algust, jakobiinide
diktatuuri algust.

Pär järest ilustõrke esines Robes-
pierre jakobiinide deebis, kusta dekla-
reeris, et jakobiinid päästsid rahvariigi.
Linnlasti omselestõel, sest žirondiinide
olud meeliseol rahariiki kaitsma.
Robespierre'i teelus täiendada ainult
nõuajale, et just tänu kaluta aktiivsele
teguetsemisele läks korral žirondiine
võitla.

Robespierre'i itarud kaluta mõju
sündumete väigule. Tä teadis, et rantsu-
revolutsiooni võitumiseks on tarvis ühuv-
dada kalutas.⁴ Robespierre'i tegine-
mine kalutale võitluses žirondiini-
dega ei olud juhues, mid täiesti ri-
hipärase ja teadlik. Robespierre'i otsus
olla alati kaluta poolel kujundas
tenua poliitilise positsiooni revolutsioo-
ni algust alates kuni terrorini. See
tegi temast monarhia ja 1791.a. konstitut-
siooni vaenlase, see tegi temast žirondi-
nide vastase juba 1792.o. algul. See otsus

4 Marnoz III, lk. 13 jj.

mis ta 1793. a. vabariigini. Robespierre tõstis oma hääle maigualati kõigi selliste abinõude vastu, mis võimaldaksid rahvale liigset survevaldomist. Nii astus ta välja sõjariisumise seaduse (loi martial) ja liigse varumise vastu ülestõusude summutamiseks proventsides.¹

Rahva poolhoid ja jacobinlikele valitsusele tugenevski selle tõttu, et valitsuse lubadele järeneid maigi olelise talitusega seadused, mida rahvas oli ammu oodanud.

Kui Robespierre koos Kaval'ga 1790. a. veebruaris Prantsuse tulevase riikliku korralduse selts, alles konstitutsioonilise monarhia pooldaja,² siis 1793. aastal oli temast saanud vandenõu vabariigi pooldaja. Pöle kuningas hukkamist 21. jaanuaril 1793. a. anti välja dekreet, milles alvareeti surmanuhtlusega igasüü, kes pooldab monarhiat. Prantsusmaa pidi ajumena vabariigis valitava seadusandlike organiga

Nisama teeliselt, kui Robespierre hiljem kaitses jacobinlikele kousti - teelsiooni, astus ta välja 1791. a. põli -

¹ Robespierre
1 соф. № 7, стр. 137.

² Manfred. Robespierre, стр. 31.

raduse vastu. 5. aprillil 1791. a. määr-
gib ta, et liiga suure varandusele ab-
võrdsus on poliitilise abavõrdsuse ja va-
baduse kitsendamise põhjuseks. Tegeli-
kelt peaks olema kõik riiklased
sunnatud sellele, et vähendada seda
abavõrdsust, mis on mõnede inimeste
jaoks kujunenud pisarate, kannatuste
jaka nende kehtivate põhjuseks. Ku-
na 1791. a. riiklased ei ole riiklased
oma esmärgiks sellise abavõrdsuse kõ-
vitamist, siis ei ole nad midagi ära ti-
nud rahva huudu jaoks. ⁴

Riiklased kuningavõimude kaitsejate-
ga, näitas Robespierre, et üks inimene-
monarkh - ei saa olla kogu rahva taht-
väljendajaks. Need, kes väidavad, et ku-
ninga tahe on üle kõige, püüavad
kõnetada, et rahvas, - see ei ole midagi,
üks isik aga on kõik. ² Riiklased
järeldees käiks vastu mõistuse loogikale.

Robespierre'i vabariigi nõue ja
põhjused leidsid kajastust tema
poolt koostatud 1793. a. konstitutsioonis.
Ta kirjutas, et on vabariiklane ja võitleb

(Robespierre)

⁴ Coudyrol, lk. 143 jj.

² Robespierre. Riikl., lk. 46.

võrdkuse ning riika õigluse printsiipide
est, mis on antud rahvale konstitutsioonis.
Ta võitleb nende diktlike intrigantide vastu,
kes näevad konstitutsioonis ainult oma au-
akuse kaitsemist.¹ Esimeses
konverentsi reigivõimalduse küsimuses,
näakis Robespierre, et uus konstitutsiooni
aluseks peab olema rahva omavalitsuse
printsiip. Kõik ametistatud peavad olema
ainuüksi rahva poolt valitud, rahva
käsutähtjad, keda tal on õigus igal ajal
määrata ja vallandada. Võimevõim-
oli ja kaitsevõime vastu pidas Robes-
pierre järele garanteeris ametlike
valituste lühiajalisust (mitte üle 2 aasta)
ja kõigi ametlike „moraalsed“ ja „füüsilised“
võimevõime nii rahvaaudlike võimevõime
rahva es, kes neile vastava ülesande val-
das.²

Võimeldes rahva omavalitsuse vae-
lastega, ütles Robespierre: „ühed tahad
võimevõime vabariiki enda jaoks, teised
rahva jaoks... Esimesed tahavad muuta
valituskorvi vastavalt aristokraatlikele
printsiipidele ja rikaste huvidele, ... teised

¹ Nõuk, lk. 55.

² Robespierre. Rõde, lk. 262.

hüüavad selle poole, et ta rajaneks sõrdu-
se ja ühiskonna huvide printsiibile. Te
näete, et enimesi toetavad kõik need, kes
tõstavad rajalisni lipu, kõik halvavad
inimesed.¹

Robespierre'i olnud tagasihoidlik
kriitikaga, kui kõrvalla tulid sabarii-
gi vaenlased. Kalarakamatult tõi ta enile
neude puudused, paljastades neid kah-
va silmis.

Robespierre'i poolt projekteeritud
sabariigis puks osama iga inimene
salitseda. Selles mõttes avaldas ta
kalvaseväärsuse printsiip, mille ta
oli pärineid Rousseau'lt. Rousseau
kujutas sellist sabariiki toetatuna
ainult väikeses riigis. Robespierre'i pro-
jekt oli määratud suure riigi jaoks.
Nii arendas Robespierre Rousseau saba-
riigi plaani suureks ammuvõrra edasi.
Vaadeldes jakobiinide aegse Prantsusmaa
tugelikkest, näeme, et paljudi sellist ka-
rast viidi jakobiinide poolt ellu. Me-
netagem said kommunide ja kalu-
saihingute osatähtsust jakobiinide

---

¹ Burray, lk. 219 (algtehti olud väit-
saldav).

diktatuuri kindlustamiseks. See on suurepä-
rase näide rahva aktiivsuse ja initsiatiivi
ärakasutamiseks vabariigi olevana kind-
lustamiseks.

Inglise ajaloolane Thompson iseloo-
mestab Robespierre'i tema poliitilistest
tehtetest ja näitab, et vabaduse apostlid,
inimõiguste juttustajad, rahva kaitsjad,
mis väljendasid selles, et Robespierre võit-
les püsivalt ja rõõmsalt üldise valimis-
õiguse eest.⁴

Robespierre võitles teiselgi süste-
mi vastu valimisõiguse andmisel. Ta
tõestas, et teiselgi süsteem on leidsalt
kodanlusele kõige asendatav sünnipä-
raste omadele tõele privilegieritute võim-
susele tõele privilegieritute võimuga.

Siinmatal on see, et Robespierre
ei pidanud vastu võetud jaobriinliku
konstitutsiooni seegi mitte veel täies-
likuks. Ta arvas, et konstitutsioon võiks
olla täieslikum, kuid omati on ta
kindel baas ühiskondliku huule jaoks
ja kehtab endast suuremuse Prant-
sustaa taassünniplaan. ²

⁴ Восточник, л. 261 (algkest ei
oleud rättesaalar).

² Мокшев, л. 5.

Konstitutsiooni kritiseerijad said teada Robespierre'i võitlejõude. Teatavasti saabus taas kritika konstitutsiooni aspektil nii riigivõimudele ja teistele rahvariigi saadlastele kui ka „pöörantele“. Mõlemates suundades nägi Robespierre rahvariigi saadlast, kelle esmärgiks on sõnustada rahvariigi alused. Teatavalt sellele kujunes Robespierre'i vastukritika konstitutsiooni arentajatele hõivatavaks. Onli raskeldas Robespierre'i rahvariigi plaane palju meelduri. Sellele pööras ki tähelepanu rahva radikaalsete osa, kes väitas, et uus konstitutsioon oma ülevõrre hoolimata ei suuda kindlustada rahva kõigile kihtidele leiba. Need meeldurid tulenerid aga Robespierre'i kodanikest klampiralt. Nägemata rahva jagunenist eri huvidega klampidest, jultustas ta rahvalt kui ühtselt tevikest. Seda ühtsust pidi tagama kõigi kodanike poliitiline võrdus. Teie rahvariigis, kus kõik kodanikud on võrdsed, ei saa olla jettegi klampidest...“ kirjutas 1793. a. keegi Nivaae.² Selle ühtse rahva jaoks karandaski Robespierre oma

² Langayop, lk. 342.

rabariigi projekt, nägemata seda, et kes- ja väikerodaulus, käsitöölised, töölised ja töölute huvide erinevused ja vastused lõhestavad rahva ühtsust. Robespierre kui väikerodauluse ideoloog ei võinudki 1793. a. seda kõike veel näha. Siis tekkiski ta konstitutsiooniprojekt, mis ühendas mõista ja lahendada poliitiliste riikide kantavaid vastuseid ja rahuldumatusi. Vaatamata presidentile oli 1793. a. konstitutsioon Prantsuse ajaloo suureim muudatus, mis avas kapitalistlike ühiskonna arengus avaramad perspektiivid.

Õhtike riik- ja välispoliitika tõttu ei olnud võimalik demokraatia rakendamise. Revolutsiooni saavutuste kaitseks oli vaja diktatuuri. Robespierre pidi tegema põjalikke selgitustööd selleks, et põhjendada revolutsioonilise valituse vajalikkust antud tingimustes. Revolutsioonilise valituse teooria on sama mis revolutsioonigi, mis selle teooria enile kutsus. Ometi tuleb seda tustada, kuna konstitutsioonilise valituse ülesandeks on

rabariigi kindlustamine, revolutsioonilise
valitsemise ülesandeks on aga alles ra-
bariigi loomine. Revolutsioon on võitlees
vabaduste kättevõitmises, konstitutsioon-
— see on vabaduse rahulik režiim. ¹

1793. a. tsel poolal viitas Robespierre dik-
tatorile nõude täiesti konvulsiel kujul.

"Revolutsioonilisel valitsemisel ei ole midagi
ühist ei anarhia, ei korralagedusega, vas-
tepidi, ta ülesandeks on selle summuta-
mine," ² selgitas Robespierre. "Need kes nimel-
tavad revolutsioonilisi radeli on anarhi-
listeks ja terroriliseks, on kas rumalad
või kõlvatud sofistid, kes otsivad ainult
julest oma vastaste hävitamiseks; nad
taluvad, et üks ja sama režiim kehtis
ni rahulikeel kui ka sõja ajal, ... nad
taluvad lihtsalt taganpöördeleerist
abolutsiooni ja isamaa heekemise juu-
de." ³

Robespierre'i seisundadest on un-
gu järeldada, et revolutsioonilist dikta-
toori ei saja rabariigi üleselitamiseks
ajal, kus jaobinidel tuli pidada
tõsist võitleest sisemiste ja välisvaulast

1 Robespierre. Rõden, lk. 311

2 samas, lk. 313

3 samas, lk. 312

terav, nagu see oli 1793. a. Siit lianamigi
Robespierre'i seisukohtadele põhjenduse. 1793. o.
nõuigi Robespierre terroris ainuühtselt otsustavat
abiõue võitlusena mitte üksnes poliitiliste
vaenlastega, vaid ka spekulantide, laima-
jate ja kõigi nende vastu, kes oma igi-
päevase tugevusega karkendavad jao-
biinlike Prantsusmaa oleorda. Rewo-
lutsoonilise otsustavuse ja printsiipaal-
susega nõudis Robespierre halastama-
tut võitlust igalt liiki vaenlaste vastu.
Tema iseloomulise järgi ei ole terror
midagi muud, kui kire, raev ja lõp-
lik võitlusvõime.¹

Ohulist osaendas Konvendi otsus-
te elluviimisel Päästekomitee. Ajal, kus
rabariis rajas erilist otsustavust ja kind-
lust igalt tema organilt, kujunes Robes-
pierre'ist selle juhtiv liige. Ta sai halvalt
sõaga iseloomuliku hüüdnime - äraostmata.
Prantsuse ajaloolasel Mathiez'il on seavad
õigus, kui ta ütleb, et Robespierre oli elu-
saks sidemeks Kommune'i ja Konvendi
vahel, konvendi ja klubi vahel, Pariisi
ja Prantsusmaa vahel.² Selle juhtiva

¹ Robespierre. Reben, lk. 329.

² Mathiez III, lk. 37.

osa saavutas Robespierre tänu oma suurele poliitilisele ja moraalsele autoriteedile. Alles Päästekomitee, püüdis ta algusest lõpuni poliitilises mõttes distsiplineerida rahvalikemist, astuda see jacobinide diktatuuri poole ette nähtud raamidest; sotsiaalses küsimustes aga teha sukkelotile ainult niipalju jõrkuandmist, kehvõel oli seda tarvis selleks, et need näkuda uue korra silge ja mitte ära hirmutada varakaid klasse.¹

Päästekomitee võitis ainult tänu terrorile ja selle tõttu, et terror tuustaja-likes olid inimesed, keda ühendas ühine hevi rahvetslike vajaduste rahuldamisest.² Jacobinlike Prantsusmaa olenda rakenda oluliselt sõda. Jacobinid võtsid omaks Robespierre'i seisukohtad sõjaküsimuses, mis on riigalt heinaaknad. Jacobinide peedeks oli oia sõda kiiresti võiduka lõpuni. Sõja verimeie võis ohestada rabariiki. "Igas kalingles me kaotame tuhanded rabu inimesi, samal ajal kui koalitsioon kaotab ainult oye,"³ ütles Robespierre'i kaavõlleja Saint-Just.

Robespierre

1 Coudyus, lk. 146 .

2 Marniz III, lk. 180 .

3 Nykuk, lk. 117-118.

Robespierre'i arvates on rehvantumine vajalik, kuid mitte selleks, et minna Beini taha, vaid selleks, et sõlmida õiglase rahu. Prantsusmaal oli tarvis tegeleda oma sõjalist potentsiaali selleks, et mõjutada välisriikide suhtumist jakobiinlikke riiki.

Oma sisukohavõttes rahustas Robespierre neutraalsid riike väitega, et Prantsusmaa ei karatsa vallutada maailma. Ta kaitses ainult oma vabadust ja sõltumatust. Vallatustest eristavad just koalitsiooni liikmed.¹ See on selgelt väikerandlik seisukoht. Väiketöökodade ja -kauplaste omariikid ei plaanitsenud teiste maade allutamist. Nendele piisas vabast tegutsemisest ka oma maal. Lõppis keisririigi poliitika ajas suurevõimudele, kelle tööriist Napoleon Bonaparte arvasi loovdana prantsuse suurevõimulise tegevusviisi.

Jakobiinide välispoliitika juures on sobiv meenutada Robespierre'i suhtumist kolonialismile. Humanistina on ta kolonialsele ajuse vastu. Oma maailmavaadet lähtudes ei lüa Robes-

¹ Hammet III, lk. 98 (alpkirjeldus sõjast)

perre pärismaalaste rõhmunisele valgete
kolonisaatorite poolt mingit õigustust. Tuna
arvates peavad koloniaalmaade rõhutatud
osalvad, kes on ilma jäetud minimaal-
setestki õigustest, saama võrdse seisundi
valgetega.¹

Jarobiiinide poliitika jättis maailma
ajalukku sügavad jäljed. Seda tunnistab
eeldõige fodaalsete tootmiseliste liivide-
rimine, Prantsusmaa astumise kapitalist-
likele arengule. Jarobiiinide diktatuur
ei kergendanud aga mingigi töötavale
masside olukorda. Olen väär rääkida reb-
lest, nagu poleks Robespierre näinud
majanduslikku ebavõrdsust ja masside
suurt vaesust ning viletsust. Juba Aristo-
va Rogu päevil paljastas ta rikaste
kuvitugevust, kes piüdnid ühiskonna heu-
visid allutada isiklikele huvidele. Sa-
mas Robespierre nagu kartis esile tõsta
klamvartuolude teravnenist. Majan-
duslikult seisundilt jagas Robespierre
inimesed kolme rühma: rikasteks ja
vaesteks. Väeste (poor man) kategooria hõl-
mas tuma käsitlestes neid inimesi, kes

1 Robespierre. Reden, lk. 157 jj.

elavad oma iniliest tööst, kui püüdle
kõrge ja pillavere poole.¹

Politiilise mõttes on Robespierre'i arvo-
tus tähtsam jões moraalsel printsi-
pidel. Siin jagab ta inimesed kolme parti-
se. Esimese rühma kuuluvad kalvad, riketud in-
mesed, teise - hatahtlikud inimesed. Selle-
ne jões on lootatud mitte sotsiaalsel,
vaid eildinimlikel, isikupärasele põhimõttele.
Kõrgaudestikku põhjendest Robespierre'i sel-
lisele jõesle ei olnud. Nõugetele pin-
nall astas Robespierre ka klamvõitluse,
mis pole niidagi muid, kui kalvade in-
mõte vaeuulik tegevus.

Robespierre'i klamvõitluse avaldus
kõige selgemini töölisliikumise käsitlemi-
sel. Sellel teinimesel jäi Robespierre ainult
kodanulise seisukohtade väljendajaks. Ta
seisid tööliklami hevide kaitsel ainult
nõuõrd, keivõrd tööliklami hevid lau-
gerid kerkse demokraatia hevidega üld-
se.² Tööliklami spetsiifilised vajadused
jäid Robespierre'ile rõõraus. See elinus
juba sees Le Chapelier' madusga, mil-
le kohta me ei leia kusaqilt Robespierre'i

¹ Robespierre
4 Кодыков, lk. 135

² Лыков, lk. 101

aitavad hirmuanguel. Nimitatud autoproletaar-
ne riides säilitas oma jõe ka aastail
1793-94.a. Robespierre oli tööliselami selles
võrdlemisi ükskõikne.

Robespierre'i sotsiaalses ideaalis
oli selline ühiskond, mis koosnes sõltuma-
test väiketootjatest, kes igaljuhul on oma
jõlle, kauplese või töökoja juures, kus
inimlike tööle rajatud ettevõtte kindlustas
tema perekonnale ülalpidamise. See sõl-
tus siis juba inimlike inimlikest kokku-
hoistest, tööarmastusest, hatahlikkusest —
omadestest, mida Robespierre väga kõr-
gelt hindas. Sellisel oli Robespierre'i sotsiaal-
ne ideaal väga lähedane XVIII sajandi lõpu
väiketalupoegade, selaste, päeviliste, käsi-
töölise ja väikekaupmeeste — saareilottide
unistustele ja piirdumistele.⁴

faabriinide poolt reetustatud
maksimumiseeritud ülesandeks oli päästa
vähem majanduslikult katastroofilist. Ro-
bespierre'i arvates oli selle riigis elu-
viimisega likvideeritud põhiliselt kõik
majanduslikud raskused. On ette ei
toonud maksimum mingit kare töö-

⁴ Robespierre
4. lühend, lk. 145

ja ja majandamine, kes aimuüksi välja-
 üritavale tubade est sai 10-12 tuhat
 livre'i sisetulekut. See väikesonnik ei unes-
 tanud keegi ära oma kodaniku
 sääriskust. Oma lausa taha ei lubanud
 ta keegi istuda ehelgi oma teenijatest või
 töölistest. Samas taotas Duplay rogu hü-
 gust jaobinide võime, sest ne võin kait-
 ses temareguste huve.¹

Rouman õpilasena jäi Robespierre
 kaugelt maha praetsest XVIII sajandi
 filosoofide- materialistide raadest. Näit-
 mata täielikelt oma ajaku majandus-
 linke probleemne jäi ta lihtsalt poliitili-
 se ja ratsionaalse demokraatia kaitsjaks.
 Robespierre ei omanud vähimatki et-
 teujutust sellest, et ta tegevus võis sõl-
 tuda millestki muust kui ta lah-
 tust ja energiast. Ta uskus siivalt
 raadest ja aneuste healegevane mõ-
 just. Ometi ei suutnud ka kõige
 valjemad raadest muuta ajaloos
 käiku.²

Robespierre'i ajalooline nurvus
 seisab selles, et olles revolutsiooni juhtiva

Robespierre
 1 Coudyub. I, lk. 136.
 2 sama, lk. 153.

partei esotas, k as tal oma tegevusega
korda viia  liskonna arenemist kau-
gele edasi, mille tulemusena Prantsus-
maa heitis eneselt l plikult f dalis-
maalalad ja asteti uuele, k rgemale
 liskondlikule formatsioonile. Robespierre
oli suur kodanlik revolutsion ar. Kogu
oma elu p hendata enastalqavalt
revolutsioonile. Ta oli v ndunud demok-
raat, kes oskuslikult r idus r ime rah-
naga, kes, alles rahva esotas, viis plebei-
liste meetoditega ellu kodanliku rev-
olutsiooni  lsanded.

LÖPPSÖNA

Suur Prantsuse kodanlik revolutsioon arenes mööda tõusvat joont, kujunev võim läks järve-järgult üle möödukama partei käest parempoolsema kätte: konstitutsioonilistelt monarhistidelt žirondiinidele ja žirondiinidelt jakobiinidele. Tal leidis oma maksimuma väljenduse revolutsioonilises valitsuses, mis pandi kehtima 1793. a. 31. mail 2. juuni rahvaülellistõesuga žirondiinide partei, ja mis langes koos montanijaaride partei juhi Robespierre'iga II aasta 9. termidooril (27. juulil 1794).⁴

Prantsuse kodanlik revolutsioon avas maailma ajaloos uue, kapitalismi võiduja kindlustumise perioodi.

Prantsuse kodanlik revolutsioon saavutas kõrgeima astme jakobiinide diktatuuri perioodil. Jakobiinid kujutasid endast mitmesuguste klanijõudede bloki.

⁴ Маньез. Революционные правительства, к. 57.

Süa kuuluvad kodanlus, talupojad, plebeilised kihid. Jakobiniidid olid kõige järjekindlamad võitlejad fodaalismi hävitamiseks ja Prantsusmaa demokraatlike ümberevõlendamise eest. Jakobinide jõud seisis selles, et needi ühiskonna alamkordide diktatuur. Ometi ei baseerunud nende liit nappidega kindlale alusele. Jakobiniidid ei olnud võimelised nägema selgemalt oma kodanlikest silmaaringist, ei olnud võimelised endale ette kujutama ühiskonda ilma vaesmandueta. Sellepärast võis ne liit olla vaid ajutine ja ebakindel. Skeptikis, kui jakobiniidid olid sunnitud väljendama plebeeliste nappide tahet ja püüdlusi, jäid nad ikkagi ainult kodanlikeks revolutsioonivõitlejaks.

Seni, kui kestis dsurtav võitlus elu ja surma pale fodaalse kontrevolutsiooni vastu, seni säilis monarkhia restaureerimise oht, läks jakobinide bloki ühiselt vaenlase vastu. Puventarid monarkhistide ja välisinterventide jõud, tulid jakobinide bloki ilmsiks sügavad vastused. Need vastused viisid

jakobiinide diktatuuri lõpus hävingule. Rintavatsioonide kõrvaldamise järel tulid pinnale klamide erihuvid. Jakobiinide diktatuur langes just nende spetsiifiliste klamihuvide poolt tekitatud vastuseisule lipitanaluse tagajärjel. Robespierre'i ja ta pooldajate rekutamine sõltus sellest, kuivõrd töökalvas võtis või kuivõrd ta ei võtnud osa revolutsioonist.⁴ Jakobiinid ei suutnud säilitada kalva huvi revolutsiooni vastu pikema ajaks. Nad ei suutnud lõplikult lahendada töötavate hulkade elulisi probleeme ja tõukasid need sellega revolutsioonist eemale. Jakobiinide tahtespind kitserus kuivõrd, et kontrevolutsioonilisel suurvõimkondadele ei olnud võimalik võtta võitlusel osaleda.

"Kodanlikud ajaloolased näevad jakobiinluses langust. Proletariaadi ajaloolased näevad jakobiinluses rõhutatud klami ühte haritippe võitluses vabaduse eest. Jakobiinlased andsid Prantsusmaal demokraatlike revolutsiooni aluse ja vabariigi vastu seenuvad

---

1 Rudé, lk. 301

monarhide koalitsioonile vastupanee avaldamisel head eskeje." ¹

Jakobiinide diktatuur ihus kesuses kejus - Maximilien Robespierre'is liame kodanlike revolutsiooni kanglase eskeje. Tema printsiipaalne ja kartma- te võitleus õiglasvõituse eest on põlvi- ned inimeste leqepidamise ka rajandid peale jakobiinide diktatuuri. Tõe ja õig- luse apologetina pidas Robespierre kalas- tamalut võitleut revolutsiooni saulas- tuga. Tänu avarale mõistesele, tuge- vale tahtjõuele ja horekordsele auto- riteedile kejusneski Robespierre'ist jaco- biinide ideeline ja praktiline juht- Jakobiinide diktatuur pehialeste väl- jatöötamisel etndarid määravad osa just Robespierre'i projektid. Robespierre jääb ajalukku püsina kui demokraat, kui uus kodanlike revolutsiooni neer- kujurid, kes elas ainult revolutsiooni- le ja kui revolutsiooni eest.

Jakobiinide diktatuur ei olnud ajaloo juhuslik nähtus. Tema pa-

---

1 V.J. Lenin. Kas saab töölisklasi hironu- tada „jakobiinlusega“? T., 25. k., Tall., 1954, lk. 102.

rahamatu tekkimise põhjustas kodan-
 like revolutsiooni teostamise vajadus.
 „Kodanlike revolutsioonil ei saad ühes
 ühesaame - ära pühkida, rõvale heita,
 pöörduda kõik endise ühiskonna ram-
 niksad. Täites seda ülesannet, läidab
 iga kodanlik revolutsioon kõik, mis
 temalt nõutakse: ta tegevdab capi-
 talismi kannamist.”⁴ Jakobiniide
 diktatuur täitis selle ülesande hiil-
 gavalt.

5. Lenin, V.I. Kõhvaltsioonid ja ühiskondlikud
 Front, 25 n., Tallinn, 1954, lk. 113-115
6. Lenin, V.I. Kõhvaltsioonid ja ühiskondlikud
 Front, 25 n., Tallinn, 1954, lk. 113-115
7. Lenin, V.I. Kõhvaltsioonid ja ühiskondlikud
 Front, 25 n., Tallinn, 1954, lk. 113-115
8. Lenin, V.I. Kõhvaltsioonid ja ühiskondlikud
 Front, 25 n., Tallinn, 1954, lk. 113-115
9. Lenin, V.I. Kõhvaltsioonid ja ühiskondlikud
 Front, 25 n., Tallinn, 1954, lk. 113-115
10. Lenin, V.I. Kõhvaltsioonid ja ühiskondlikud
 Front, 25 n., Tallinn, 1954, lk. 113-115

---

⁴ V.I. Lenin. VK(6)P VIII kongress, T., 27. n.,
 Tall., 1954, lk. 69.

KASUTATUD KIRJANDUS

I

1. Marx, K. Kodanlus ja kontrevolutsioon, K. Marx ja F. Engels, Valitud teosed, I k., Tallinn, 1957., lk. 46-49.
2. Жуков Ф. Праздник народов в Лондоне, К. Маркс и Ф. Энгельс, Социализм, т. V, Москва - Ленинград, 1929, lk. 27-41.
3. Engels, F. Socialismi arenemine utopiast teaduses, K. Marx ja F. Engels, Valitud teosed, I k., Tallinn, 1963.
4. Lenin, V. I. Kas saab töölistel hirmutada „järeivõimuga“?, Teosed, 25. k., Tallinn, 1954, lk. 101-102.
5. Lenin, V. I. Konstitutsioonilistest illusioonidest, Teosed, 25. k., Tallinn, 1954, lk. 175-188.
6. Lenin, V. I. Kontrevolutsioon asub maletungile, Teosed, 25. k., Tallinn, 1954, lk. 432-494.
7. Lenin, V. I. Koostöölise karidestöö I ülevaade - maaline kongress, Teosed, 29. k., Tallinn, 1954, lk. 305-346.
8. Lenin, V. I. Vabaduslühikesid ja uusikvalasid, monarchistid ja žirondistid, Teosed, 8. k., Tallinn, 1952, lk. 195-196.
9. Lenin, V. I. V. K. (b) P. seitmes kongress, Teosed, 27. k., Tallinn, 1954, lk. 65-133.
10. Lenin, V. I. Alvardear katastroof ja kuidas selle vastu võidelda, Teosed, 25. k., Tallinn, 1954, lk. 297-340.

II

11. Конституциями и законодательные акты буржуазных государств XVIII - XIX вв., Москва, 1957. (= Законодательные акты).

12. Марат Жан-Поль. Избранные произведения, т. I, III, Москва, 1956. (= Марат).
13. Робеспьер, Максимилиан. Хот ли вы eine Revolution ohne Revolution gewollt? Reden, Reclam = (= Робеспьер. Reden).
14. Революционное правительство во Франции в эпоху Конвента (1792-1794), сборник документов и материалов, Москва, 1927. (= Сборник)

III

15. Ландауэр Г. Письма о Французской революции, т. I, Москва, 1925. (= Ландауэр)

IV

16. Авербух Р. Террористический режим во Франции в 1793-1794 году, Вестник Коммунистической Академии, книга XI, Москва, 1925, в. 165-203. (= Авербух)
17. Cornu, A. Carl Louis' Stellung zur Französischen Revolution und zu Robespierre (1843-1845), Maximilien Robespierre 1758-1794, Beiträge zum neunten 200. Geburtstag, Berlin, 1958, в. 553-572. (= Cornu)
18. Французская буржуазная революция 1789-1794 под редакцией В. П. Волына и С. В. Шарль, Москва-Ленинград, 1941. (= Волын и Шарль).
19. Лукин Ю. М. Максимилиан Робеспьер, Избранные труды, т. I, Москва, 1960. (= Лукин).
20. Манфред А. З. Жан-Поль Марат и его произведения, Жан-Поль Марат, Избранные произведения, т. I, Москва, 1956, в. 7-69. (= Манфред. Марат).

21. Манфред, А. Э. Maximilien Robespierre, Maximilien Robespierre 1758-1794, Berlin, 1961. (= Манфред. Робеспьер).
22. Манфред А. З. Великая французская буржуазная революция XVIII века, Москва, 1956. (= Манфред).
23. Манфред А. З. Великая французская буржуазная революция 1789-1794 гг., Великая история, т. VI, Москва, 1959, кн. 17-55. (= Великая VI).
24. Макков, W. Robespieristen und Jacqueskettis, Maximilien Robespierre 1758-1794, Beiträge zu einem 200. Geburtstag, Berlin, 1958, кн. 159-218. (= Макков. Робеспьеристен).
25. Матвез А. Борьба с доробузской и социальное движение в эпоху террора, Москва-Ленинград, 1928. (= Матвез. Доробузка).
26. Матвез А. Французская революция, т. I, Москва-Ленинград, 1925. (= Матвез I).
27. Матвез А. Французская революция, т. II, Москва-Ленинград, 1929. (= Матвез II).
28. Матвез А. Французская революция, т. III, Террор, Москва, 1930. (= Матвез III).
29. Матвез А. Революционное правительство, Историк-марксист, книга 3 (55), Москва, 1936. (= Матвез. Революционное правительство).
30. Моносов С. Вверху по истории Элобинского клуба, Москва, 1925. (= Моносов).
31. Соболев А. Классы и классовая борьба во время французской революции, из истории Великой буржуазной революции 1789-1794 годов и революции 1848 года во Франции, Москва, 1960, кн. 25-65. (= Соболев. Классы...).

32. Содоуль А. Робеспьер и народное движение в 1793-1794 годах, Из истории Великой буржуазной революции 1789-1794 годов и революции 1848 года в Франции, Москва, 1960, лл. 134-154.
(= Содоуль. Робеспьер).
33. Ridel, G. Die Arbeiter und die Revolutionsregierung, Maximilien Robespierre 1718-1794, Beiträge zum neunten 200. Geburtstag, Berlin, 1958, лл. 301-322.
(= Ridel).
34. Захер Л. М. Бешеные, Ленинград, 1930.
(= Захер).
35. Вастютицкий А. Толпачок. Робеспьер, Историк марксизм, книга 5-6 (75-76), Москва, 1939, лл. 260-264.
(= Вастютицкий).
36. Виллар Ж. и К. формирование французской нации (XIX - начало XIX века), Москва, 1957.
(= Виллар).

SISUKORD :

1.	Sissejuhatus	1
2.	I peatükk . . . . . Prantsuse revolutsiooni areng kuni jakobiinide diktatuurini.	10
3.	II peatükk . . . . . Jakobiinide diktatuuritöö- kimine ja areng kuni 1793. a. augustini.	36
4.	III peatükk . . . . . Robespierre'i osa jakobiinide diktatuuritöö rajamisel ja kindlustamisel.	95
5.	Lõppsõna	119
6.	Kasutatud kirjandus.	124